

Beleidsvisie vrijetijdseconomie Gemeente Drimmelen

Beleidsvisie en uitvoeringsagenda

Colofon

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, mei 2021

Opdrachtgever Gemeente Drimmelen
Bert Koekkoek, Annemieke van Zwieten

Auteurs drs. T (Tinco) Lycklama
S. (Sanne) Meekes, MSc.
J. (Jeske) van Gerven, BSc.

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Jansbuitensingel 30
6811 AE Arnhem
T 06-53383550
e-mail: lycklama@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl

Foto's Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, gemeente Drimmelen

Inhoud

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Leeswijzer	4
1.3	Proces totstandkoming visie	5
1.4	Relatie voorgaande beleidsvisie	5
1.5	Context	6
2	Visie.....	9
2.1	De droom	9
2.2	Ambities	9
2.3	Doelen	10
3	Drimmelen in beeld.....	12
3.1	Het DNA van Drimmelen	12
3.2	Omvang vrijetijdseconomie Drimmelen	13
3.3	Waardering van de bestemming Drimmelen	15
4	Speerpunten van beleid	17
4.1	Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen	17
4.2	Speerpunten op basis van SWOT-analyse	20
5	Regie op toeristische ontwikkeling	25
5.1	Keuze prioritaire doelgroepen	25
5.2	Toeristisch profiel Drimmelen	28
5.3	Uitnodigingskader initiatiefnemers	29
5.4	Randvoorwaarde voor de uitvoeringsagenda	30
	Uitvoeringsagenda	31
	Speerpunt 1: Ontwikkelen onderscheidend toeristisch profiel	31
	Speerpunt 2: Verbetering toeristisch recreatief aanbod - kwaliteit en diversiteit	32
	Speerpunt 3: Vormgeven van de informatievoorziening en promotie	35
	Speerpunt 4: Sturen op evenwicht door spreiding bezoekers	37
	Speerpunt 5: Verbreden voordelen naar alle inwoners en ondernemers	38
	Speerpunt 6: Versterken van kansrijke samenwerkingen	40
	Overzichtstabel acties uitvoeringsagenda	42
	Bijlage 1: Overzicht bronnen en geïnterviewde personen	50
	Bijlage 2: Leefstijlanalyse van vraag en aanbod	53

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het coalitieakkoord van 2018 'Een mooi en gezond Drimmelen maken we SAMEN!' is ruim aandacht voor toerisme en recreatie¹ in Drimmelen. Economie & Recreatie vormt één van de zes programmalijnen voor de coalitieperiode 2018 -2022. In het akkoord staat de volgende ambitie: Drimmelen moet recreatief op de kaart gezet worden en de kansen met betrekking tot de Biesbosch moeten benut worden. De gemeente ziet kansen in:

- Het verbeteren van de promotie en informatievoorziening;
- Het verbeteren van het aanbod en de toeristische infrastructuur;

De inzet op toerisme en recreatie draagt bij aan een gezonde economie, goed voorzieningsniveau en werkgelegenheid, kortom een jaarrond leefbaar Drimmelen. Het bewaken van de balans tussen natuur en recreatie is ook van belang voor de gemeente. De gemeente ziet ook dat de kracht van toerisme en recreatie vooral zit in een gezonde en goed functionerende sector. Dit vraagt om nauwe samenwerking en co-creatie met ondernemers, marketingorganisaties en belangenpartijen om het vrijetijdsprofiel van Drimmelen nog beter op de kaart te zetten.

Om de doelen uit het coalitieakkoord te realiseren is een beleidsvisie op toerisme en recreatie nodig en bijbehorende uitvoeringsagenda. Het laatste beleidsplan Vrijetijdseconomie voor gemeente Drimmelen stamt uit 2013 en herziening is nu gewenst, gezien de kansen die recreatie en toerisme bieden voor Drimmelen.

1.2 Leeswijzer

De beleidsvisie vrijetijdseconomie bestaat uit onderstaande onderdelen:

- Ambities en doelen; zie hoofdstuk 2;
- Huidige situatie: Drimmelen in beeld, zie hoofdstuk 3;
- Speerpunten: dit zijn de punten waar de gemeente prioriteit aan geeft en aangeeft hoe hieraan gewerkt gaat worden, zie hoofdstuk 4;
- Uitnodigingskader: spelregels die uitnodigend én kaderstellend zijn, zie hoofdstuk 5;
- Uitvoeringsagenda: dit omvat een agenda met concrete acties die de gemeente en andere stakeholders ondernemen.

In onderstaande figuur staat de samenhang van de verschillende visieonderdelen schematisch weergegeven.

Figuur 1.1: In bovenstaande figuur staat de relatie aangegeven tussen de visie, de strategie en de uitvoering van deze beleidsvisie.

¹¹ Recreatie (door inwoners in de vertrouwde omgevingen) en toerisme (door bezoekers van buiten voor een dagje of een verblijf met overnachting) vormen samen de sector vrijetijdseconomie.

Samenhang hoofdstukken visie

Hoe kunt u deze beleidsvisie het beste lezen? Er loopt een rode draad door de beleidsvisie heen. Dit betekent dat de acties in de uitvoeringsagenda logisch voorkomen uit de voorgaande speerpunten. En dat de speerpunten gebaseerd zijn op de SWOT-analyse en de meegegeven ambities en doelen met recreatie en toerisme. Steeds staat aangegeven hoe en waarom de gemeente tot bepaalde keuzes komt en daarmee richting geeft aan het beleid.

1.3 Proces totstandkoming visie

Met deze nota zet de gemeente een stip op de horizon die voldoende uitdagend is, maar wel bereikbaar. Wanneer veel partijen dezelfde toekomst ambiëren, is de kans op succes groter dan wanneer de gemeente zelfstandig de stip op de horizon bepaalt en de strategie naar die toekomst uitvoert. Om die reden is er een zorgvuldig proces doorlopen om tot deze visie te komen. De volgende stakeholders zijn op onderstaande wijze betrokken bij het opstellen van deze beleidsvisie:

- Verkennende gesprekken met negen organisaties die recreatie en toerisme in Drimmelen vertegenwoordigen, o.a. ondernemers, samenwerkingsverbanden, vertegenwoordigers van NP de Biesbosch (zie bijlage 1 voor een overzicht van de geïnterviewde personen);
- Bedrijfsbezoeken in het kader van een vraag-aanbodanalyse met behulp van leefstijlen (zie bijlage 2 voor overzicht aanbod);
- Werksessie 'integrale kijk op toerisme' met de gemeente. Hierin is vanuit diverse beleidsvelden naar toeristisch beleid te kijken en vice versa.
- Filmpje, enquête en drie online stakeholderbijeenkomsten waarbij input, betrokkenheid en commitment vanuit het toeristische veld is verkregen voor deze beleidsvisie en de uitvoeringsagenda. (zie bijlage 1 voor een overzicht van de genodigden);
- De gemeente heeft ook via verschillende (sociale) media geïnteresseerden opgeroepen om zich te melden en input te leveren.

Gemeenteraad

De gemeenteraad heeft ook input geleverd voor deze beleidsvisie in een opinieronde op 13 februari 2020. De punten uit deze opinieronde zijn meegenomen in het opstellen van deze beleidsvisie vrijetijdseconomie.

1.4 Relatie voorgaande beleidsvisie

De vorige beleidsnota Vrijetijdseconomie liep van 2014-2018. De resultaten zijn in 2019 geëvalueerd en grotendeels positief, maar er zijn ook beleidsdoelen die niet of heel beperkt zijn gerealiseerd. De belangrijkste punten die voortkwamen uit de uitvoerige evaluatie zijn:

- Een doel dat ruimschoots gehaald is, is dat er geen verdere afname van het aantal bezette ligplaatsen in de havens was, en dat het aantal passanten met 1% per jaar steeg.
- Er zijn veel projecten gerealiseerd in de periode 2014-2018 die aanvankelijk geen plek hadden in de nota. Deze projecten kwamen tot stand door ondernemers, gemeente en andere partijen zoals Staatsbosbeheer. Enkele voorbeelden van de 58 projecten die gerealiseerd werden:
 - Laarzenpad aangelegd bij 't Gat van den Ham;
 - Succesvolle werving van de World Crank Cup (wereldkampioenschap roefvissen) voor 3 jaar;
 - Twee monumentale gebouwen zijn in Hooge Zwaluwe getransformeerd tot een restaurant en een hotel. Daarmee zijn ze behouden voor de omgeving, omgevormd tot een aanvulling voor recreatie en toerisme, en tegelijkertijd een waardevolle toevoeging voor de leefbaarheid en levendigheid in onze dorpen;
 - Toekomstvisie voor de haven van Terheijden is opgesteld en er is gestart met de uitvoering.

Deze beleidsvisie nodigt initiatiefnemers expliciet uit middels een uitnodigingskader, zodat dit succes voortgezet kan worden.

- De doelen uit de nota 2014-2018 waren SMART geformuleerd. Het ontbrak echter aan meetinstrumenten voor de monitoring, waardoor monitoring niet of weinig heeft plaatsgevonden. In deze visie worden acties en

doelstellingen zoveel mogelijk SMART geformuleerd en wordt rekening gehouden met eenvoudige monitoring daarvan.

- In de nota 2014-2018 was veel aandacht voor informatievoorziening en promotie. Hier zijn echter weinig stappen in gezet. Dit geldt ook voor het intensiveren van de samenwerking tussen stakeholders en het vormen van een gezamenlijk fonds, voor uitvoering van activiteiten.
- Veel projecten die geagendeerd waren voor 2014-2018 zijn niet goed van de grond gekomen. Het ontbrak de gemeente intern aan capaciteit om projecten goed te realiseren. Voor deze nieuwe nota dient dan ook een ambtelijk trekker benoemd te worden. Hiervoor dient de huidige capaciteit en tijdelijke investering (die eind 2021 afloopt) behouden te worden.

1.5 Context

Deze beleidsvisie staat op zichzelf, maar heeft sterke relaties met andere regio's en beleidsvelden. We schetsen deze ontwikkelingen in paragraaf 1.5.1 en paragraaf 1.5.2. Tot slot staat in paragraaf 1.5.3 staat ook aangegeven wat het effect van de coronacrisis is op dit beleid.

1.5.1 Regionale context

Omdat regionale afstemming en samenwerking mogelijk kansen biedt, staat in deze paragraaf de context van Drimmelen geschetst voor de provincie Noord-Brabant en de Regio West-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

Brabant richt zich sterk op short-break binnenlandse vakanties en is een 'familie-vriendelijke' bestemming. De provincie profileert zich ook als zodanig en is hierin succesvol². De invloed van de grote attractieparken, zoals de Efteling en Beekse Bergen zijn belangrijk. Beide trekpleisters liggen op goede reisafstand van Drimmelen; zo'n 30 autominuten.

Regio West-Brabant

Het aanbod aan vrijetijdsactiviteiten wordt door de samenwerkende 17 gemeentes binnen de Regio West-Brabant genoemd als manier om het vestigingsklimaat en de (regionale) economie te versterken. Er is veel draagvlak voor vrijetijdseconomie binnen de samenwerking; in 2017 is door Dynamic Concepts onderzoek gedaan naar de potentie van vrijetijdseconomie als vierde speerpunt naast ruimte, economie, werkgelegenheid en mobiliteit. De regio ziet vooral kansen voor het uitbouwen van enkele sterktes die het gebied kent:

1. Erfgoed – o.a. de historische binnensteden van Bergen op Zoom en Breda, de grafkelder van het huis Nassau, het Brabantse wielerverleden, de Zuiderwaterlinie.
2. Aanwezigheid van speelparken die landelijk aan populariteit winnen.
3. Erg hooggewaardeerde fiets- en wandelmogelijkheden
4. Natuur en landschap – o.a. de Biesbosch, de Brabantse Wal en de aanwezigheid van natuurpoorten.
5. Evenementen en festivals – o.a. het bloemencorso in Zundert, vele andere festivals en de groeipotentie hiervan.

1.5.2 Relatie met andere beleidsstukken

Toekomstvisie

Begin 2020 werd de Toekomstvisie 2040 van de gemeente Drimmelen vastgesteld. Deze toekomstvisie geeft aan waar Drimmelen aan wil werken. Dat zijn de volgende vier thema's:

1. Samen bouwen aan de toekomst
2. Een levendige gemeente
3. De blauw-groene motor
4. Toekomstbestendige gemeente

Deze beleidsvisie vrijetijdseconomie draagt bij aan deze thema's door in te zetten op het vergroten van de leefbaarheid in de gemeente. Dit door middel van aantrekkelijk vrijetijdsaanbod, voor eigen inwoners en voor gasten van de

²² Bron: Visit Brabant, monitoring 2018.
BUREAU VOOR RUIMTE & VRIJE TIJD

gemeente. Het vrijetijdsaanbod draagt bij aan de (lokale) economie en is duurzaam. De vrijetijdseconomie kan ook sommige andere economische ontwikkelingen steunen of versnellen.

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is een integrale visie op strategisch niveau en gaat over de fysieke leefomgeving en hoe de kwaliteit hiervan kan worden verbeterd. In de visie komen verschillende thema's aan bod, waaronder bijvoorbeeld hoe we met recreatieve voorzieningen om willen gaan. Daarnaast wordt ingegaan op thema's als duurzaamheid, energietransitie en gezondheid. De visie vormt een integraal afwegingskader voor initiatieven in de fysieke leefomgeving. De onderdelen van onze leefomgeving, waar we trots op zijn, willen we graag beschermen. Onderdelen waar we minder trots op zijn willen we daarentegen graag verbeteren. De doelen die de gemeente Drimmelen wil bereiken worden in de Omgevingsvisie vertaald in ambities. De Omgevingsvisie is één van de instrumenten van de Omgevingswet. Uiteindelijk zal ook een doorvertaling plaatsvinden naar het Omgevingsplan. De voorbereidingen voor de Omgevingsvisie zijn in 2020 gestart. De visie zal in de loop van 2021 worden vastgesteld. De beleidsvisie Vrijetijdseconomie geeft input aan de Omgevingsvisie (zie ook uitnodigingskader hoofdstuk 5).

Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen

In 2021 wordt het programma duurzaamheid vastgesteld dat door de gemeente Drimmelen is opgesteld. De beleidsvisie Vrijetijdseconomie draagt bij aan de doelen die in het programma duurzaamheid gesteld worden, onder andere door randvoorwaarden te stellen aan initiatiefnemers in de vrijetijdsector, zie uitnodigingskader hoofdstuk 5) en door middel van projecten die de gemeente in samenhang met de stakeholders initieert.

Gebiedsvisie 'Balanceren in de Biesbosch'

Recent (december 2020) is de gebiedsvisie 'Balanceren in de Biesbosch' opgesteld. De visie geeft aan hoe de (netwerk)samenwerking er de komende jaren uit komt te zien en hoe de Biesbosch als belangrijk icoon onderdeel wordt

van het Nationale Park nieuwe stijl NL Delta. De visie is opinierend besproken in de gemeenteraad en wordt uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Visie en uitvoeringsplan worden ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

In de visie staat balans centraal. Balans tussen natuur en recreatie. Tevens staat aangegeven hoe op deze balans kan worden gestuurd. De belangrijkste instrumenten hiervoor zijn een (nieuwe) Biesboschverordening, recreatiezonering, welke in nauwe afstemming met de gebruikers wordt opgesteld, en toezicht en handhaving. De doelen en de acties die in de gebiedsvisie staan zijn mede tot stand gekomen in overleg met de gemeente Drimmelen.

1.5.3 Effecten COVID-19

In januari 2021 verscheen de eerste effectmeting van COVID-19 op toerisme over 2020 van het NBTC. Het blijkt dat we in Nederland 65% minder buitenlandse gasten hebben ontvangen en ook 25% minder binnenlandse gasten (in vergelijking met het jaar ervoor), als gevolg van de pandemie.

Ook de vrijetijdsector in Drimmelen is door de coronacrisis geraakt, hoewel dit per (deel)sector weer erg verschilt. De huidige situatie vraagt om een gezamenlijke visie en kader om de vrijetijdsector te ondersteunen. Samenwerking en een duidelijke stip op de horizon zijn nu meer dan ooit nodig om de kansen van toerisme te benutten.

Naar de toekomst toe is het nog lastig om in te schatten wat de effecten van COVID-19 zijn. De verwachting is dat de groei op termijn weer zal herstellen. Deze visie gaat ook over de (middel)lange termijn en is vooral bedoeld om ook na het coronatijdperk richting te geven aan de gezamenlijke inspanningen op het gebied van de vrijetijdseconomie. Het verdient wel aanbeveling om de prognoses steeds opnieuw te bekijken en indien nodig de doelen uit dit plan te herijken. Er is hiertoe op dit moment nog geen aanleiding.

2 Visie

2.1 De droom

We nemen u allereerst even mee naar de zomer van 2025. Een droom als inspiratie van hoe de bezoeker in de toekomst Drimmelen kan beleven....

We rijden over het Beverpad van Drimmelen naar Lage Zwaluwe. 'Wat fijn dat je nu het hele stuk over de dijk kan rijden'. Vorig jaar kwamen we voor een dagje Biesbosch, maar nu hebben we een hele week de tijd. Mijn vrouw is een cultuurliefhebber, dus die gaat vanmiddag nog even langs de Kleine Schans en genieten van het Linielandschap. En wat nou zo leuk is, we overnachten deze week in speciale Zuiderwater Linie Lodges op de camping. Deze is echt eigentijds, met leuke voorzieningen voor de kids. Het is nu nog zomer, maar ook in het naseizoen of in de winter biedt deze vorm van verblijf alle comfort die we zoeken.

Gaan we nog de Biesbosch in papa? Voor ik mijn zoon antwoord, wil ik even mijn drukte-appje checken. Net zo onmisbaar als mijn weerapp. 'Ah, het is niet te druk in de Biesbosch', dus we pakken onze fiets en gaan richting het pontje. Wat zie ik daar? Inmiddels doorkruisen we de polder en komen langs boerenbedrijven met divers streekproducten, zo direct van het land. Even afstappen en wat kopen. Bij de kaasboerderij maak ik een praatje met de boer die ook fietsliefhebber is en me leuke routetips geeft.

Wat we de rest van de week gaan doen? Misschien wel helemaal niets. Ik kom hier tenslotte voor de rust. Anders check ik de website wel die ze hier voor bezoekers hebben, super handig; al het leuks online binnen handbereik. Ja, dit is vakantie!

In dit hoofdstuk staan ambities en doelen verwoord die de gemeente wil bereiken, zodat 'de droom' realiteit wordt.

2.2 Ambities

Op nationaal niveau groeit toerisme sterk³, door een toename van buitenlandse en binnenlandse toeristen. Dit biedt kansen voor Drimmelen om op in te spelen. Het belang van aantrekkelijke buitenruimte, waar Drimmelen over beschikt, is in het licht van de coronacrisis ook gegroeid.

Toerisme past ook bij Drimmelen omdat er sprake is van een aantal bijzondere kwaliteiten. Drimmelen wil zich hiermee in de toekomst meer profileren, met aanbod dat beleefbaar is voor recreanten en toeristen. Dat is ook nodig in een tijd waarin alle regio's zich inspannen om de gunsten van de bezoeker.

De gemeente Drimmelen werkt de komende jaren aan onderstaande ambities:

- Het versterken van de vrijetijdseconomie (bestedingen en werkgelegenheid), door kansen voor toeristische ontwikkeling te benutten;
- Het versterken van het bestaande toeristische profiel (Biesbosch, watersport) en verkennen van de kansrijkheid op verbreding van dit profiel;
- Het beleefbaar en zichtbaar maken van een helder toeristisch profiel, met aantrekkelijk aanbod en éénduidige informatievoorziening;
- Toerisme is in balans. Toerisme moet niet voor overlast zorgen (bij inwoners of in de natuur), maar juist bijdragen aan leefbaarheid en maatschappelijke doelen, waaronder aan duurzaamheid. Dit vraagt om een proactieve houding vanuit de gemeente en sturing op ontwikkeling die zich kenmerken door kwaliteit en een passende schaal;
- Zowel inwoners als bezoekers moeten baat hebben bij ontwikkelingen.
- De gemeente streeft naar co-creatie in dit beleid. Dat betekent dat beleid wordt uitgevoerd in samenwerking met het toeristisch-recreatieve veld (ondernemers en andere initiatiefnemers), maatschappelijke organisaties en (regionale) marketingpartijen.

³ Deze groei was pre-corona en de verwachting is dat deze groei zich (op termijn) weer herstelt.
BUREAU VOOR RUIMTE & VRIJE TIJD

- De kansen voor toerisme worden benut door regionale samenwerking, o.a. met de provincie en door regiomarketing.

2.3 Doelen

Concreet wil de gemeente met dit beleidsplan de volgende doelen bereiken:

- Versterking van het verblijfsrecreatieve profiel om meerdaags verblijf aantrekkelijker te maken. Het doel is om het aantal overnachtingen in 2025 met 25% te laten groeien ten opzichte van 2020⁴. Dit kan in bestaand aanbod (bijv. door seizoensverlenging) en in nieuw te realiseren aanbod.
- Toename van de bestedingen per dag per recreant van € 18,25 (in 2020) naar € 22,50 gemiddeld in 2025. Dit is een groei van ca. 25%.
- De gemeente Drimmelen stelt, samen met het toeristisch-recreatieve veld, een éénduidig toeristisch profiel op in 2021 met gezamenlijke verhalen, waar iedereen trots op is.
- Bezoekers gaan Drimmelen waarderen om meer dan alleen de Biesbosch. Over vijf jaar doet de gehele gemeente mee en profiteert iedereen van toerisme. De gemeente zorgt ook voor het monitoren van deze doelen aan de hand van concrete indicatoren⁵.
- De gemeente stuurt op passende toeristische ontwikkeling en nodigt initiatiefnemers uit actief bij te dragen aan de leefbaarheid en leefomgeving, zie het uitnodigingskader (hoofdstuk 5).

In de uitvoeringsagenda worden er concrete acties aan deze doelen gekoppeld.

⁴ Dit doel is afgeleid van een jaarlijkse groei van gemiddeld 5% van het toerisme (buitenlands en binnenlands). Drimmelen wil hier dus kansen verzilveren conform de landelijke verwachte groei.

⁵ Bijv. door de cijfers aangaande de vrijetijdseconomie in beeld te brengen en te kijken naar het aandeel werkgelegenheid, particuliere verhuur, actieve stichtingen, etc.

3 Drimmelen in beeld

In dit hoofdstuk wordt de gemeente Drimmelen in beeld gebracht op het vlak van vrijetijdseconomie. Deze uitkomsten uit deze inventarisatie krijgen een vervolg in de SWOT-analyse (hoofdstuk 4). In dit hoofdstuk komen aan de orde:

- Het DNA van Drimmelen;
- De omvang van de vrijetijdseconomie in Drimmelen;
- De waardering van de bestemming Drimmelen.

3.1 Het DNA van Drimmelen

Gemeente Drimmelen is trots op haar blauwgroene profiel. Het blauwe is terug te vinden in het vele water. Natuurlijk is er de Biesbosch, maar ook de Amer, de Mark nabij Terheijden en de diverse plassen en vennen, die typerend zijn voor het poldergebied. Het groene vinden inwoners en bezoekers in de natuur, zowel de Biesbosch als de polders hebben een rijke natuur met veel groen.

De veelzijdige Biesbosch

Het meest kenmerkende voor Gemeente Drimmelen is de aanwezigheid van de Biesbosch. Deze ligt voor een groot deel op het grondgebied van Drimmelen. Recreanten gaan naar de Biesbosch voor de natuurbeleving, de bijzondere begroeiing en de dieren en/of om te vissen. Er is ook een groep recreanten die specifiek naar het gebied komt om te genieten van de rust en de vrijheid, door bijvoorbeeld voor anker te gaan in een stille kreek of door te zonnebaden op een strandje. Een kleine groep bezoekers komt niet zozeer voor de Biesbosch zelf maar voor de activiteit die er ondernomen kan worden. Dus het gezellig varen met een boot, los van de context. De Biesbosch is hiermee een aantrekkelijke bestemming voor veel doelgroepen met uiteenlopende motieven.

Verschillende dorpen, verschillende sterktes

De gemeente bestaat uit diverse dorpen: Drimmelen, Made, Terheijden, Hooge Zwaluwe, Lage Zwaluwe en Wagenberg. Ieder dorp kent eigen sterktes op toeristisch-recreatief vlak. Hieronder staan de meest opvallende genoemd.

Het dorp Drimmelen functioneert als de grootste uitvalsbasis binnen de gemeente voor een bezoek aan de Biesbosch. Het havengebied (de oude haven en de nieuwe haven) vormt het hart van het toeristisch aanbod van het dorp, of zelfs van de gemeente. In het havengebied liggen verschillende horecagelegenheden, een supermarkt en andere aanbieders van watersportdiensten. Het historische centrum van het dorp is erg aantrekkelijk, met de Herengracht, historische bebouwing en recreatieve routes die er doorheen lopen.

Made vormt het inkoopcentrum van de gemeente. Made heeft een groot en divers winkelaanbod, maar leegstand dreigt, wat de aantrekkelijkheid van het inkoopcentrum onder druk zet. Echter; het centrum wordt momenteel stevig opgewaarderd. Het dorp heeft ook een regionale functie voor inkopen. In Made liggen enkele historische panden die het dorp karakter geven en het openluchtwembad De Randoet.

Terheijden en Wagenberg hebben vooral aantrekkelijk aanbod voor fietsers en wandelaars. Er zijn diverse (dag)horecazaken, een fietspont over de Mark gelegen aan de mooie haven van Terheijden naar de Haagse Beemden en er zijn routes. De Kleine Schans (en daarmee het verhaal van de Zuiderwaterlinie) vormt een belangrijke bezienswaardigheid. Ook het recent vernieuwde openluchtwembad 'Het Puzzelbad' is een trekpleister voor inwoners en gasten. De dorpen liggen gunstig ten opzichte van Breda en worden veel bezocht door inwoners van de stad. Een vaarverbinding voert watersporters van Terheijden naar de singel van Breda. Inwoners en gasten van Terheijden en Wagenberg maken ook veel gebruik van het aanbod in Breda.

Hooge en Lage Zwaluwe zijn dijkdorpen met een lintbebouwing. In beide dorpen is nog goed de oorsprong terug te zien met veel Hollandse invloeden op de bouwstijl. In Lage Zwaluwe is een belangrijke toegangspoort voor de Biesbosch, met een grote haven waarin diverse partijen actief zijn. Daarnaast vaart een pont vanaf Lage Zwaluwe naar de Biesbosch en beschikt Lage Zwaluwe over een Toeristisch Overstap Punt, waar diverse wandel- en fietsroutes starten. Daarnaast ligt er ook een geluksplek in Lage Zwaluwe; De Put. Deze geluksplek maakt onderdeel uit van de Geluksroute van de gemeente Drimmelen en is een parel die de moeite waard is om te bezoeken.

Het rijke polderlandschap

Het buitengebied van Drimmelen herbergt vele producenten van (landbouw)producten. De voedselproductie is op veel plekken zichtbaar en tekenen het landschap in de polder. Ook zijn er diverse verkooppunten (aan huis) voor streekproducten. In de gemeente ligt een wandel- en fietsknooppuntennetwerk dat voert langs bezienswaardigheden, dorpen, horeca, rustplekken en vergezichten.

De Kleine Schans, (linie)geschiedenis in het landschap

De Kleine Schans in Terheijden is gebouwd in 1639 om de scheepvaart op de Mark en de verbinding Breda-Moerdijk te beschermen. De polders rond de Kleine Schans Terheijden konden onder water worden gezet. Rond 1862 bestond maar liefst 300 hectare van het dorp uit moeras. Dit lieflijke dorpje heeft echter een serieus oorlogsverleden. Spanjaarden en Staatsen voerden zware gevechten bij de Kleine Schans in Terheijden. Om de oprukkende vijand tegen te houden inundeerden ze om de haverklap de polders rond de vele schansen en linies (de Spinolaschans, de Linie Munnikenhof en de Linie Den Hout).

Daarnaast maakt de Kleine Schans met de Linie van de Munnikenhof, Linie van den Hout (gemeente Oosterhout) en de voormalige Spinolaschans (gemeente Breda), als cultuurhistorische objecten onderdeel uit van de Stelling Breda-Geertruidenberg. Deze stelling vormt samen met nog andere stellingen de

Zuiderwaterlinie. De Zuiderwaterlinie is de oudste, langste en meest gebruikte van alle Nederlandse waterlinies. Een unieke ketting van 11 Brabantse vestingsteden en hun ommeland, verbonden door het typisch Nederlandse verhaal van verdedigen met het water.

Het DNA van Drimmelen

Drimmelen is, samenvattend, als volgt te typeren:

- De Biesbosch; een natuurparel voor verschillende doelgroepen met verschillende motieven.
- Watersport en -recreatie: De Amer en Biesbosch bieden hiertoe voor de (grote) watersport alle mogelijkheden, maar ook de rivier de Mark aan de Zuidkant biedt mogelijkheden voor kleine waterrecreatie (kanoën, etc.)
- Typisch Brabantse dorpen; dorpen met ieder een eigen karakter dankzij authentieke bebouwing, verhalen, bezienswaardigheden en evenementen waar van de typisch Brabantse gezelligheid geproefd kan worden.
- Het rijke en historische polderlandschap; diverse landschappen (zand en klei) en vergezichten waar de geschiedenis zichtbaar is in het landschap (o.a. Kleine Schans), toegankelijk gemaakt door fiets- en wandelroutes.

3.2 Omvang vrijetijdseconomie Drimmelen

In deze paragraaf staat de omvang van toerisme en recreatie in de gemeente Drimmelen centraal, weergegeven in onderstaande parameters:

- Werkgelegenheid
- Omvang aanbod
- Aantal dagbezoeken en bestedingen
- Aantal overnachtingen en bestedingen

3.2.1 Werkgelegenheid

In 2015 bedroeg het aantal banen in de sector recreatie en toerisme in Drimmelen 480. Dit aantal vormt hiermee 5,5% van het totaal aantal banen in de gemeente. De werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie is in 2017 fors opgelopen tot 830 banen, oftewel 9,1% van het totale aantal banen. De oorzaak

van de toename is niet bekend. In de laatste jaren is de werkgelegenheid weer iets gedaald naar 810 banen in 2019 (8,5%)⁶. De werkgelegenheid is hiermee een fors stuk groter dan provinciaal gezien, daar bedraagt de werkgelegenheid door recreatie en toerisme 6,2% (in 2019) van het totaal aantal banen.

3.2.2 Omvang aanbod

Het totaal aan toeristisch-recreatieve ondernemingen in Drimmelen omvat 72 bedrijven, zie tabel 3.1. Deze aanbodlijst is gebaseerd op gegevens vanuit de gemeente Drimmelen, aangevuld met eigen waarnemingen⁷.

Tabel 3.1 aanbod toerisme en recreatie gemeente Drimmelen

Categorie	Aantal	Omschrijving
Verblijfsrecreatie	29	Aanbod voor overnachtingsmogelijkheden
Horeca	25	Fastfood, catering en bezorgdiensten zijn <i>niet</i> meegenomen
Dagrecreatie	8	Recreatieve voorzieningen en dagactiviteiten, maar geen watersport
Waterrecreatie	10	Bootverhuur, jachthavens, rondvaart- en watersportbedrijven en zwembaden
Totaal	72	

In de gemeente Drimmelen is vooral veel aanbod aan kleinschalige verblijfsrecreatie. Naast enkele B&B's, vakantiehuizen en campings, waaronder diverse mini-campings zijn er twee hotels gevestigd. Gezamenlijk bieden de

verblijfsaccommodaties 986 bedden aan. Het aantal horecazaken dat gericht is op toerisme lijkt beperkt, maar in het havengebied van Drimmelen en in Made en Lage Zwaluwe zijn enkele concentraties. De watersport is omvangrijk in Drimmelen. Er zijn 10 bedrijven met 2.300 ligplaatsen en 300 huurboten aanwezig. Ook vaart een grote rederij vanaf Drimmelen. Veruit de belangrijkste bestemming voor de boten is De Biesbosch.

3.2.3 Aantal dagbezoeken en bestedingen

In het Toeristisch Effect Onderzoek (TEO, 2020) is een inschatting gemaakt op basis van een extrapolatie van veldonderzoek dat uitgevoerd werd. Veldwerk Optimaal schat het aantal in op 306.500⁸ bezoeken per jaar. Enkele indicatoren⁹ om dit cijfer te onderbouwen zijn:

- Rondvaartboten en pontjes, samen goed voor 105.000 gasten in 2017
- Het Biesboschcentrum, 50.000 gasten in 2017
- Enkele grote evenementen (Top 100 Made, Sensation Waailand en Power Weekend), samen 32.000 gasten in 2017
- De Biesbosch trekt jaarlijks ongeveer 1 miljoen bezoekers.

Tevens blijkt dat dagrecreanten gemiddeld €18,25 uitgeven per dag. De totale besteding komt daarmee op 5,6 miljoen euro. Daarvan wordt 51% besteed aan horecabezoek, 33% aan cultuur/dagattracties en 12% aan winkelen.

3.2.4 Aantal overnachtingen en bestedingen door toeristen

Het aantal overnachtingen in de periode 2008 – 2012 is gemiddeld 115.000 nachten geweest¹⁰. Dit cijfer is afgeleid uit de toeristenbelasting, die ook in de jachthavens geheven wordt. In 2018 bedroeg het aantal overnachtingen 109.595 en voor 2020 wordt het aantal geschat op 118.000 op basis van de

⁶ Cijfers komen uit LISA.nl, geraadpleegd op 19-08-2020. Het aantal banen heeft betrekking op het totaal aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten.

⁷ Deze lijst is mogelijk niet compleet. Mocht u onverhoopt niet op de lijst staan, verzoeken we u zich te melden bij de gemeente.

⁸ De dagbezoeken werden door Veldwerk Optimaal afgeleid van het geprognostiseerde aantal overnachtingen. In het rapport werd uitgegaan van 678.432 dagbezoeken. Omdat het aantal overnachtingen bijgesteld is, werd het aantal dagbezoeken ook bijgesteld.

⁹ Cijfers zijn afkomstig uit een onderzoek dat de gemeente in de periode 2014-2017 uitvoerde onder ondernemers en organisaties in Drimmelen.

¹⁰ Het Beleidsplan Vrijetijdseconomie 2014-2018 (Gemeente Drimmelen, 2013).

geprognostiseerde toeristenbelasting¹¹. De cijfers schommelen enigszins per jaar, met een lichte toename over de laatste jaren. In dit aantal overnachtingen zitten ook overnachtingen van arbeidsmigranten. Zij hebben andere wensen en doen andere bestedingen dan toeristen. Het is niet bekend hoe groot het aandeel overnachtingen is door arbeidsmigranten.

Op het water vinden meer overnachtingen plaats dan op het land. Ongeveer 55% van de overnachtingen vindt plaats op een boot, tegen 45% van de overnachtingen op het vasteland. Dit zijn overigens schattingen op basis van gemiddelde overnachtingen per boot.

In vergelijking met omliggende gemeentes lijkt Drimmelen een gemiddelde speler te zijn als het gaat om het aantal overnachtingen, gebaseerd op de toeristenbelasting die wordt geïnd. In onderstaande tabel worden de aantallen overnachtingen van omliggende gemeentes ingeschat, op basis van de bekende gegevens met betrekking tot de geschatte toeristenbelasting in 2020.

Tabel 3.2 Geschat aantal overnachtingen per gemeente in 2020

Gemeente	Toeristenbelasting in 2020 (schatting)	Tarief	Geschat aantal overnachtingen
Drimmelen	€ 118.000	€1,00 p/p/p/n	118.000
Dordrecht	€ 300.000	€2,00 p/p/p/n voor logies en €0,75 p/p/p/n voor staan- of ligplaatsen	150.000 tot 400.000
Geertruidenberg	€ 25.000	€1,00 p/p/p/n	25.000
Altena	€144.000	€1,20 p/p/p/n	120.000

Bron: CBS

¹¹ Bron: CBS. NB Gezien de coronacrisis in 2020 en de gevolgen voor toerisme, zal dit bedrag mogelijk anders uitvallen.

Uit het Toeristisch Effect Onderzoek (TEO) van Veldwerk Optimaal BV, dat in 2020 uitgevoerd werd in Drimmelen, blijkt een besteding van € 45,67 per verblijfstoerist per dag, wat neerkomt op 5,3 miljoen euro per jaar bij 118.000 overnachtingen. Echter, niet alle 118.000 overnachtingen worden gerealiseerd door verblijfstoeristen. In dit cijfer zitten namelijk ook overnachtingen van arbeidsmigranten verwerkt, al is niet bekend om hoeveel overnachtingen het gaat. Wij verwachten dat zij een lagere besteding per persoon per dag realiseren, waardoor de besteding van 5,3 miljoen euro per jaar waarschijnlijk wat lager uitvalt. Wij stellen wel als doel om het onderscheid tussen verblijfstoeristen en arbeidsmigranten beter inzichtelijk te krijgen.

De geschatte totale bestedingen van dagrecreatie (5,6 miljoen) en verblijfsrecreatie (5,3 miljoen) komt neer op 10,9 miljoen euro in 2020.

3.3 Waardering van de bestemming Drimmelen

In het Toeristisch Effect Onderzoek (TEO) werd aan de 538 respondenten gevraagd om een rapportcijfer te geven aan de bestemming Drimmelen. De verblijfgasten gaven een gemiddeld punt van 7,9. De dagrecreanten gaven Drimmelen gemiddeld een 7,7.

De suggesties die respondenten noemden ten aanzien van het versterken van toerisme en recreatie in de gemeente Drimmelen, hadden met name betrekking op:

- Verbeteren van toeristische informatievoorziening;
- Meer horeca-aanbod;
- Meer aanbod fietsverhuur.

4 Speerpunten van beleid

In dit hoofdstuk staat de SWOT-analyse (paragraaf 4.1) en de daaruit volgende (strategische) speerpunten centraal (paragraaf 4.2). Bij een SWOT-analyse worden de belangrijkste sterke en zwakke punten benoemd samen met de belangrijkste kansen en bedreigingen. Een SWOT-analyse confronteert externe kansen en bedreigingen met de interne sterkten en zwakten, met als doel de belangrijkste uitdagingen inzichtelijk te maken.

Om tot een gedragen SWOT-analyse te komen zijn verschillende bronnen en stakeholders geraadpleegd:

- Een bronnenstudie is uitgevoerd naar verschillende cijfers, feiten en (beleids)documenten (zie bijlage 1);
- Negen organisaties die het toeristisch-recreatieve veld vertegenwoordigen zijn geraadpleegd in verkennende gesprekken (zie bijlage 1);
- Met diverse ondernemers zijn korte gesprekken gevoerd over sterktes, zwaktes, kansen en uitdagingen. Deze gesprekken zijn tijdens de bedrijfsbezoeken (in het kader van het leefstijlonderzoek) gevoerd;
- Een online enquête werd uitgezet onder stakeholders in de gemeente Drimmelen. Deze werd door 57 respondenten ingevuld;
- 18 Personen participeerden in online stakeholdersbijeenkomsten, gehouden op 14 december 2020.

De SWOT resulteert in speerpunten. Deze zijn uitgewerkt in paragraaf 4.2. Per speerpunten worden de belangrijkste opgaven genoemd.

4.1 Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen

De SWOT die we voor deze visie hebben ontwikkeld geeft weer wat de sterke en zwakke punten zijn van *het toeristisch-recreatief product van de gemeente Drimmelen*. Dit is de interne analyse en betreft aspecten waar de gemeente zelf invloed op uit kan oefenen. Ook staan de kansen en bedreigingen weergegeven vanuit de omgeving (de externe analyse). Kansen en bedreigingen bevinden zich buiten de invloedssfeer, maar hierop kan worden ingespeeld.

De SWOT-tabel staat op de volgende bladzijde.

Tabel 4.1 SWOT-analyse toeristisch-recreatief product gemeente Drimmelen

Interne analyse - sterke punten	Externe analyse - Kansen
<p>S1. Aanwezigheid van de Biesbosch als toeristische trekker. Het heeft een nationaal imago en merk als Nationaal Park en mensen het associëren het met water en natuurschoon.</p> <p>S2. Overige aantrekkelijke toeristische elementen zijn de jachthavens en watersportmogelijkheden, een goed fietsnetwerk en een gevarieerd agrarisch- en linielandschap;</p> <p>S3. Er is veel energie op het thema vrijetijdseconomie; de gemeente Drimmelen beschikt over een gemotiveerd team en ondernemers willen zich inzetten voor toerisme.</p> <p>S4. Lokaal zijn er succesvolle samenwerkingsinitiatieven gerealiseerd.</p>	<p>K1. Versterking van het Biesboschprofiel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - door verbetering van de toegankelijkheid van de Biesbosch (ook voor eigen inwoners!) vanaf het vasteland. Bijvoorbeeld door pontjes. - door aan te haken bij NP NL Delta, er zijn hier middelen voor de ontwikkeling van een zuidelijke Biesboschentree. - Betere afstemmen en samenwerking met andere Biesboschpoorten (Museum, Dordrecht, Werkendam); <p>K2. Druk op de Biesbosch verlagen door aanbod te ontwikkelen, als alternatief of aanvullend op de Biesbosch. Ook verenigingen en particulieren kunnen een rol spelen in aanbodontwikkeling.</p> <p>K3. Versterken watersportprofiel: Kansen voor ontwikkeling zijn strand/zwemmogelijkheden, kano/supmogelijkheden, sportvisserij maar ook het verbeteren van de openbare ruimte (kwaliteit havens).</p> <p>K4. Kansen voor plattelandstoerisme benutten door focus op streekproducten en kleinschalig verblijf.</p> <p>K5. De ligging ten opzichte van Breda en België: in potentie een groot verzorgingsgebied.</p> <p>K6. Versterken beleefbaarheid van cultuurhistorie en erfgoed, zoals de Kleine Schans en historische gebouwen.</p> <p>K7. Doorontwikkelen van Made als gezellig winkel en horecagebied met aantrekkelijke publieke ruimte (o.a. waterspeelplaats en historische gebouwen meer inzetten voor T&R).</p> <p>K8. Verdienvermogen ondernemers versterken door o.a. seizoensverlenging en routes koppelen aan voorzieningen.</p> <p>K9. Toerisme als middel om maatschappelijke doelen te realiseren: duurzaamheidsambities, het verbreden agrarische bedrijven en tegengaan vereenzaming van ouderen.</p>

Interne analyse - zwakke punten	Externe analyse - bedreigingen
<p>Z1. De gemeente Drimmelen profileert zich, met dezelfde ‘unieke’ kenmerken als omliggende gemeenten, poort naar de Biesbosch, met fiets – en wandelmogelijkheden en aantrekkelijk (agrarisch) landschap. Het toeristisch profiel mag meer onderscheidend zijn.</p> <p>Z2. De informatievoorziening en promotie van gemeente Drimmelen als bestemming wordt door stakeholders bestempeld als onderontwikkeld, waardoor kansen mogelijk gemist worden. De informatievoorziening en promotie kan een betere rol spelen in de spreiding over de gemeente.</p> <p>Z3. De bereikbaarheid van de Biesbosch over de Amer is een knelpunt.</p> <p>Z4. De beleving van de openbare ruimte is op diverse plekken matig vanwege achterstallig onderhoud en/of matige beeldkwaliteit van een gebied.</p> <p>Z5. Ondernemers voelen zich bij innovaties geremd door procedures binnen de gemeente.</p> <p>Z6. Het benutten van Biesbosch-toerisme is voor dorpen die verder af liggen moeilijk waardoor inwoners en ondernemers minder kunnen profiteren hiervan.</p> <p>Z7. Het aanbod is gericht op een eenzijdige doelgroep, de kwaliteit mag verbeterd worden en de hoeveelheid aanbod is wat laag.</p> <p>Z8. Uit de evaluatie van het R&T-beleid, blijkt dat het bestendigen en creëren van meerwaarde in samenwerkingsverbanden niet goed is geslaagd. Samenwerking tussen ondernemers wordt beoordeeld als onvoldoende: er wordt weinig gezamenlijk opgetrokken op het vlak van aanbodontwikkeling en promotie. Samenwerkingen die ontstaan zijn te weinig effectief en gaan dan snel ter ziele.</p> <p>Z9. De gemeente profileert zich als een gemeente met ‘zes (trotse) parels’, waarbij elk dorp zijn eigen identiteit behoudt. In toeristisch-recreatief opzicht komt een bezoeker niet voor één van de dorpen, maar voor de gemeente of regio als geheel, waarin de Biesbosch de grote trekker is. De blik naar binnen en de eigen identiteit werkt misschien beperkend voor regionale positionering en samenwerking.</p>	<p>B1. Perceptie van toegenomen drukte en overlast door recreanten zorgen voor verminderd draagvlak voor (intensieve) recreatie in de Biesbosch.</p> <p>B2. Verliezen positie als ‘voortuin van de Biesbosch’ doordat de gemeente voorbijgestreefd wordt door andere gemeentes.</p> <p>B3. Toenemende kosten voor informatievoorziening (bezoekerscentrum), het beheersbaar houden van toeristenstromen (spreiden) en leveren van een aantrekkelijke openbare ruimte (afval), verhogen noodzaak voor nieuwe verdienmogelijkheden gemeente.</p>

4.2 Speerpunten op basis van SWOT-analyse

De SWOT geeft inzicht in de speerpunten voor de gemeente Drimmelen. Speerpunten zijn de uitdagingen waar de gemeente met prioriteit aan gaat werken om de doelen, zoals verwoord in hoofdstuk 2, te realiseren. Daartoe is het zaak om de sterktes te benutten, zwaktes te versterken, in te spelen op kansen en bedreigingen af te weren. Hieronder staat tot welke speerpunten de SWOT leidt voor de gemeente Drimmelen. Vervolgens worden per speerpunt de belangrijkste opgaves genoemd. In de **uitvoeringsagenda** worden deze opgaves voorzien van acties, die bijdragen aan het vervullen van de opdracht.

Speerpunt 1: Ontwikkelen onderscheidend toeristisch profiel

Om Drimmelen beter op de kaart te zetten, gaat de gemeente een helder toeristisch profiel opstellen en uitwerken. Hierbij wordt een keuze gemaakt in die kenmerken (het DNA) van de gemeente die het meest onderscheidend zijn, relevant voor de toerist, ter plekke beleefbaar en voor ondernemers aantrekkelijk zijn om op in te spelen. Dit kan in de vorm van enkele thematische verhaallijnen. Naast thema's, speelt hier ook de keuze voor doelgroepen en in afstemming met andere gemeenten, die zich ook profileren als poort van de Biesbosch.

Speerpunt 2: Verbetering toeristisch recreatief aanbod: kwaliteit en diversiteit

Allereest mag het aanbod beter gaan aansluiten op het gekozen profiel (zie speerpunt 1). Dit is een belangrijke kans om het profiel ook echt beleefbaar te maken en daardoor succesvol uit te kunnen dragen.

De infrastructuur voor fietsers heeft ook verbetering. Het gaat dan ook om veiligheid, vooral wanneer de rijbaan en het fietspad niet gescheiden zijn. Een aantrekkelijke en veilige openbare ruimte wordt in het coalitieakkoord als een van de uitgangspunten binnen de programmalijn 'openbare ruimte' genoemd, alsmede veilige fietsverbindingen. Deze fietsverbindingen dragen ook bij aan

duurzaamheidsdoelen. Voor wandelaars is er een wandelroutenetwerk beschikbaar, maar dit is vrij grofmazig en mag verfijnd worden.

Drimmelen werkt aan verbetering van de openbare ruimte, voor de havens zijn plannen in de uitvoeringsfase of onlangs afgerond en op enkele plekken (m.n. in Drimmelen) ligt nog een grote ambitie om de beeldkwaliteit te verbeteren. Ook Lage Zwaluwe kan een opwaardering gebruiken.

Uit de gesprekken, bezoeken in het gebied en uit de deskstudie blijkt er behoefte te zijn aan meer kwaliteit, een diverser aanbod en innovatie. De wens bestaat om in de winter meer reuring te hebben, waardoor het voor gasten interessanter is om Drimmelen te bezoeken en ondernemers meer verdiencapaciteit hebben. Uitbreiden met (minder seizoensgebonden) verhuuraccommodaties is een kans om ook 's winters meer gasten te trekken.

Het aanbod van ondernemers kan een kwaliteitsimpuls gebruiken. Het aanbod mag eigentijdser worden zodat het ook in de nabije toekomst aansluit bij de eisen die toeristen en recreanten stellen. Er is behoefte aan onderscheidend en omvangrijk(er) verblijfsrecreatief aanbod en aanbod dat de thematische verhaallijnen voor de prioritaire doelgroepen beleefbaar maakt (zie paragraaf 5.1 en paragraaf 5.2). Het is van belang dat kansen worden benut, maar ook dat mogelijke spanningen worden benoemd (bijv. samengaan agrarische bedrijfsvoering en toerisme). Ondernemers ervaren de gemeentelijke procedures zoals bestemmingsplanwijzigingen en vergunningsaanvragen als remmend op innovatie.

Vooraf voor de horeca en watersport geldt dat het aanbod sterk gericht is op één type doelgroep, wat erin resulteert dat het aanbod wat eenzijdig is. Een sterkere doelgroepenbenadering en uitwerking in passende concepten is kansrijk. Het richten op de prioritaire doelgroepen voor Drimmelen (zie hoofdstuk 5; de streekiefhebber en de liefhebber van reuring) is hierbij aan te bevelen. Voor verblijfsaccommodaties geldt dat er relatief weinig aanbod is, en dat het bestaande aanbod vooral erg kleinschalig (B&B's) is met weinig

onderscheidend vermogen. Voor groepen of voor mensen die een camping zoeken met wat meer faciliteiten, is er weinig aanbod in Drimmelen. Ook qua horeca lijkt er ruimte voor extra aanbod.

Opgaven

Concreet zijn de opgaven die dit speerpunt verder invullen:

- Beleefbaar maken van het toeristisch profiel;
- Kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van het routeaanbod;
- Kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte;
- Groei en innovatie van het aanbod;
- Inzicht in waardering van gebruikers en kansrijke ontwikkelrichtingen.

Speerpunt 3: Vormgeven van de informatievoorziening en promotie

Uit alle inventarisaties blijkt dat het volgens diverse stakeholders ontbreekt aan goede informatievoorziening voor toeristen en recreanten. Lokaal wordt hierop ingesprongen door (groepjes) ondernemers (o.a. rond de jachthaven in Lage Zwaluwe en Toeristisch Traaie). Het Biesboschcentrum is op papier ook een belangrijke troef in de informatievoorziening, maar wordt door veel stakeholders als verouderd en ineffectief beschouwd. Ook zijn er de websites www.voortuinvandebiesbosch.nl en www.beleefdebiesbosch.nl, maar het is de stakeholders niet duidelijk wie dit onderhoudt en of de websites voldoende compleet zijn. Het is duidelijk dat het thema erg belangrijk gevonden wordt door zowel stakeholders als bezoekers, maar dat ontwikkelingen te langzaam op gangkomen. Het is daarom nodig om de informatievoorziening en promotie op korte termijn goed vorm te geven. Dat houdt in dat er een organisatie op dit thema moet komen en er een concreet uitvoeringsplan ontwikkeld moet worden. Daarnaast moet er oog zijn voor duurzame borging van dit thema, zodat inspanningen ook op de lange termijn kunnen renderen.

Goede informatievoorziening en promotie heeft ook een rol in het beter spreiden van gasten over de gemeente.

Opgaven

Concreet zijn de opgaven die dit speerpunt verder invullen:

- Organiseren van de informatievoorziening en promotie;
- Vergroten van online en offline zichtbaarheid van Drimmelen;
- Duurzaam borgen van de informatievoorziening en promotie.

Speerpunt 4: Sturen op evenwicht door middel van spreiding bezoekers

Uit de gesprekken met betrokkenen, blijkt dat er veel draagvlak is voor vrijetijdseconomie in Drimmelen. Het is echter van belang dat er een goede balans is tussen natuur en recreatie in de Biesbosch, zodat het draagvlak voor toerisme en recreatie behouden blijft. Men ziet recreanten en toeristen graag komen; er is nog ruimte voor groei, op een passende manier.

Dit geldt niet voor de Biesbosch. De Biesbosch wordt door velen als de sterkste troef van Drimmelen gezien op toeristisch-recreatief vlak. Deze troef kan aan het eigen succes ten onder gaan als niet gestuurd wordt op een goede balans tussen recreatief gebruik en natuur. Een mooie kans wordt gezien in het spreiden van de bezoekersstromen over de gehele gemeente. De gemeente zou graag zien dat de polders meer toerisme aantrekken en herbergen.

Het beter managen van bezoekersstromen en meer sturen op gedrag van de bezoekers is daarom erg belangrijk voor Drimmelen. Uit de rondgang bij stakeholders blijkt dat de wens er ligt om hierin samen op te trekken. Deze samenwerking krijgt nu verder vorm aan de hand van de gebiedsvisie 'Balanceren in de Biesbosch'. De gemeente Drimmelen heeft hieraan samen met de andere Biesboschgemeenten actief bijgedragen. Recreatie en toerisme maken hiervan een significant onderdeel uit en acties in dit kader wil Drimmelen dan ook in gezamenlijkheid met de Biesbosch partners agenderen en oppakken. Een van de punten die de gemeente belangrijk vindt, is dat varende dagrecreanten financieel meer zouden kunnen bijdragen aan de voorzieningen en natuurbeheer. Bijvoorbeeld in de vorm van een vaarvignet/vaantje.

Opgaven

Concreet zijn de opgaven die dit speerpunt verder invullen:

- Beter spreiden van bezoekersstromen over de gehele gemeente;
- Duurzame doorontwikkeling van toerisme.

Speerpunt 5: Verbreden voordelen naar alle inwoners en ondernemers

Uit de verkennende gesprekken, een ronde langs de ondernemers en de bronnenstudie blijkt dat het belangrijk is dat alle ondernemers en inwoners in Drimmelen de voordelen ervaren van de aanwezigheid van de Biesbosch in de gemeente.

Het zijn met name de ondernemers vlakbij of in de havens die veel profijt hebben van de Biesbosch. Veel daggasten komen speciaal voor de Biesbosch en trekken minder dan gewenst de polder in. Ook voor gasten met een (vaste) ligplaats geldt dat zij minder besteden dan mogelijk is, doordat het vasteland te weinig aantrekkingskracht op hen uitoefent en lastig bereikbaar is voor booteigenaren zonder vervoer op de kade. De toegevoegde waarde van de gast wordt daarom niet volledig benut. Dit is een gemiste kans voor ondernemers, maar ook voor inwoners, die zelf willen genieten van de Biesbosch, mogelijk zelf kleinschalig aanbod hebben voor toeristen en profiteren van een hoger voorzieningenniveau wanneer een regio aantrekkelijk is voor toeristen en recreanten. We willen de voordelen concreter inzichtelijk hebben en geen (inwoners)groepen uitsluiten van deze voordelen.

Andersom geldt ook dat de Biesbosch van te weinig toegevoegde waarde is op het aanbod in de polder; in de polder is de Biesbosch niet zichtbaar en niet beleefbaar. Ook is de Biesbosch voor mensen zonder boot niet heel makkelijk bereikbaar.

Ook voor de inwoners zou de Biesbosch meer onderdeel moeten kunnen zijn van de vrijetijdsinvulling. Om de Biesbosch meer onderdeel te laten worden van de bestemming Drimmelen, moeten extra mogelijkheden ontwikkeld

worden om de Biesbosch zonder boot te bezoeken. Daarnaast zou de beleving van de Biesbosch in de gehele gemeente voelbaar moeten worden.

Bijvoorbeeld door meer storytelling of door producten te ontwikkelen die goed passen bij het profiel van de Biesboschbezoeker; suppen, kanoën, zwemmen, blote voeten paden, struinroutes, op pad met natuurkenners, sporen zoeken en herkennen etc. De gemeente gaat samen met de stakeholders verkennen of alle groepen inwoners wel goed bediend worden en de inclusiviteit optimaliseren.

Met een groter en meer divers aanbod rondom de Biesbosch kan Drimmelen de positie 'De voortuin van de Biesbosch' gemakkelijker handhaven, wat strategische voordelen heeft (promotioneel, zeggenschap/bestuurlijk). Bij de gasten die specifiek voor de Biesbosch komen, zouden producten gepromoot kunnen worden die men kan beleven in de polder, zoals fietsroutes of streekproducten. Dit kan ondersteund worden door een fietsverhuur in de havens of verkoop van streekproducten en hun verhaal in de omgeving van de havens.

Opgaven

Concreet zijn de opgaven die dit speerpunt verder invullen:

- Meer transparantie te bieden in de mate waarop ondernemers en inwoners profiteren;
- Betrekken van alle stakeholders bij aanbodontwikkeling, o.a. om de polderbeleving en Biesboschbeleving meer aan elkaar te kunnen koppelen;
- Vergroten inclusiviteit.

Speerpunt 6: Versterken van kansrijke samenwerkingen

Uit de inventarisaties blijkt dat de samenwerking binnen de gemeente Drimmelen en met stakeholders buiten de gemeente Drimmelen niet optimaal is. Een gemeenschappelijk doel lijkt te ontbreken, waardoor samenwerking moeilijk van de grond komt. De stakeholders zijn echter van mening dat gezamenlijk aanbod creëren, gezamenlijke vermarkting en gezamenlijk

optrekken op het vlak van ruimtelijke ordening veel voordelen kan bieden. Hoe breed deze samenwerking is (lokaal, gemeentelijk, intergemeentelijk, provinciaal) kan per thema verschillen. Met name ondernemers willen graag intensiever samenwerken. Op regionaal vlak zijn er enkele samenwerkingsverbanden die kansen bieden.

Opgaven

Concreet zijn de opgaven die dit speerpunt verder invullen:

- Verbetering samenwerking binnen de gemeente;
- Regionaal samenwerken.

De zes speerpunten worden uitgewerkt in concrete acties in de uitvoeringsagenda (pagina 31 en verder). Er is veel energie aanwezig bij ondernemers op het thema toerisme en recreatie. Deze energie mag worden geoogst en gefaciliteerd met daadkracht in de uitvoering van dit beleid. De uitvoeringsagenda geeft concreet handen en voeten aan de uitvoering.

5 Regie op toeristische ontwikkeling

Op basis van de voorafgaande analyses is helder geworden dat de gemeente zes speerpunten centraal stelt in haar beleid. In dit hoofdstuk staat wat ervoor nodig is om dit effectief te kunnen uitvoeren. Hiervoor is samenwerking met het toeristische veld essentieel. De gemeente wil die samenwerking aangaan door regie te voeren op de toeristische ontwikkeling, door scherpe keuzes te maken. In dit hoofdstuk beschrijven we welke keuzes belangrijk zijn:

- Doelgroep: op welke recreanten en toeristen gaan we ons richten?
- Toeristisch profiel: waarmee wil de gemeente zich onderscheiden?
- Uitnodigingskader: wat zijn de kaders voor ontwikkeling?
- Randvoorwaarden voor uitvoering

5.1 Keuze prioritaire doelgroepen

In deze paragraaf richten we ons op de keuze voor de belangrijkste doelgroepen. Voor Drimmelen is de toerist vanuit Nederland en de nabijgelegen buurlanden (België en Duitsland) belangrijk, die voor een dagje komen of willen verblijven. Echter welke beleving zoeken ze en wat spreekt hen aan in het toeristisch product? De leefstijlvinder geeft hierop een antwoord.

De leefstijlvinder

De Leefstijlvinder (www.leefstijlvinder.nl) is een segmentatiemodel dat onderscheidt maakt in zeven typen recreanten en toeristen. De typering van doelgroepen is niet gemaakt op basis van inkomen, opleidingsniveau of leeftijd, maar op leefstijl. De leefstijl van een toerist geeft inzicht in het gedrag, waarden en behoeften van recreanten en toeristen op basis van psychologische en sociologische kenmerken. Dit maakt het mogelijk om beter in te spelen op de gewenste beleving van (potentiële) bezoekers. De leefstijlsegmentatie onderscheidt zeven leefstijlen met allemaal een eigen

vrijtijdsprofiel. Dit zijn: Avontuur-, Plezier-, Harmonie-, Verbindings-, Rust-, Inzicht en Stijlzoekers.

De leefstijlvinder is ontwikkeld door Market Respons en is in Nederland de meest gebruikte en meest waardevolle 'tool' om doelgroepen te typeren. Omdat het direct inzicht geeft in de omvang van de doelgroep én inzicht geeft in de manier waarop je je toeristisch product en promotie beter op je doelgroep kunt afstemmen. Voor meer informatie hierover zie: www.ruimteenvrijetijd.nl/leefstijlen.

Bij het uitwerken van het toeristische profiel in producten en promotie is het van belang om een heldere keuze te maken in doelgroepen, vooral omdat uit de SWOT-analyse blijkt dat er veel kansen liggen in het gericht bedienen van doelgroepen. In alle speerpunten komt namelijk op een gegeven moment de vraag aan de orde: op wie wil Drimmelen zich eigenlijk richten, wie woont er in de gemeente en welke bezoeker past bij Drimmelen? Om die vragen goed te beantwoorden is een analyse van vraag en aanbod uitgevoerd (zie bijlage 2). Op basis van deze analyse kiest Drimmelen ervoor de drie (clusters) van leefstijlen:

- Geïnteresseerde streekiefhebber van natuur en cultuur: verbindings- en inzichtzoeker;
- Liefhebber van reuring en eigentijdse gezelligheid: harmoniezoeker.
- De stijlzoeker: deze geldt alleen voor het dorp Drimmelen. Dit komt omdat deze leefstijl hier omvangrijk onder de (toekomstige) inwoners, en hier ook vrijtijdsaanbod op gaat worden afgestemd.

Voorop staat natuurlijk dat iedereen welkom is in Drimmelen. Ondernemers kunnen ook hun eigen keuzes blijven maken. De keuze voor deze leefstijlen is vooral bedoeld om te sturen op synergie tussen bezoekers en datgene wat Drimmelen te bieden heeft. Wanneer de gemeente initiatiefnemers uitnodigt om met plannen te komen voor bijvoorbeeld verblijfsrecreatie, kan ze

initiatiefnemers vragen zich op deze groepen te richten, omdat dit bijdraagt aan het totale toeristische product. Zie ook 'uitnodigingskader', paragraaf 5.3.

Kennismaken met de prioritaire leefstijlen

Hieronder staan deze leefstijlen kort omschreven.

De inzichtzoeker is

- ✓ Bedachtzaam
- ✓ Rationeel
- ✓ Introvert
- ✓ Leergierig
- ✓ Op zoek naar zelfontplooiing
- ✓ Serieus

Inzichtzoeker

De inzichtzoeker is op zoek naar inspirerende en rustige activiteiten. Dingen leren en ervaren willen ze, in de natuur en met culturele activiteiten. Het liefst alleen, of in klein gezelschap. Vrije tijd is tijd die je bewust moet besteden. Museumbezoek en bezienswaardige gebouwen; daar liggen de interesses. Actief de natuur in kan ook: het liefst wandelend of fietsend. Overnachten doen ze graag op een plek waar de praktische

voorzieningen goed geregeld zijn. Zoals in een bekende hotelketen, of in een bed & breakfast met goede recensies. Ze reizen ook graag rond (met een eigen camper).

Verbindingszoeker

De verbindingszoeker is

- ✓ Behulpzaam
- ✓ Gewoon
- ✓ Geïnteresseerd in anderen
- ✓ Evenwichtig
- ✓ Hartelijk
- ✓ Rustig

Ontspanning, genieten, en gezelligheid, rust en stilte, tijd voor elkaar. Dat zijn de belangrijke waarden voor de verbindingszoeker. Ze gaan het liefst samen op pad. In hun vrije tijd komen ze ook graag in beweging: fietsen en wandelen door de natuur. Of ze gaan naar bezienswaardigheden, monumenten of een museum. Het aanbod mag laagdrempelig en 'gewoon' zijn, dat past bij hen. Verblijfsrecreatieve accommodaties zijn bij voorkeur authentiek, gemoedelijk, knus, kleinschalig en rustig, met gastvrij personeel

accommodaties zijn bij voorkeur authentiek, gemoedelijk, knus, kleinschalig en rustig, met gastvrij personeel

Harmoniezoeker

De harmoniezoeker is

- ✓ Sociaal
- ✓ Vrolijk
- ✓ Hartelijk
- ✓ Zachtaardig
- ✓ Gemoedelijk
- ✓ Iemand van 'doe maar normaal'

Vakantie betekent tijd voor het gezin.

Om samen te genieten, te ontspannen en plezier te maken. Ze zoeken een goede balans tussen dingen ondernemen (shoppen, zwemmen, bezoeken aan dierenpark of attractie) en rustig aan doen (sauna, spelletje spelen). Er moet voor iedereen wat te doen zijn. Voor verblijfsrecreatie betekent dit eigentijdse accommodaties

en veel amusement en vermaak op de camping, zoals speelvoorzieningen, zwemparadijs, georganiseerde activiteiten en animatie.

Stijlzoeker

De stijlzoeker is

- ✓ Gedreven
- ✓ Doelgericht
- ✓ Ambitieuw
- ✓ Zelfverzekerd
- ✓ Ondernemend
- ✓ Sportief

Het zijn zelfverzekerde en doelgerichte recreanten. Harde werkers met ambitie en ondernemingsdrift treffen we hier vaak onder. Verwend worden en genieten van exclusiviteit past voor hen bij vakantie. Luxe en comfort is dan ook zeer belangrijk. Dineren in een goed restaurant of verwend worden bij een traiteur of speciaalzaak. Daar krijg je de service die je wilt! Slapen in een mooi hotel, een luxere villa of privé vakantiewoning, dat past bij deze groep. En naar buiten toe? Natuurlijk, met je

bootje op het water, of om een prestatie neer te zetten op de mountainbike of langere afstandswandeling.

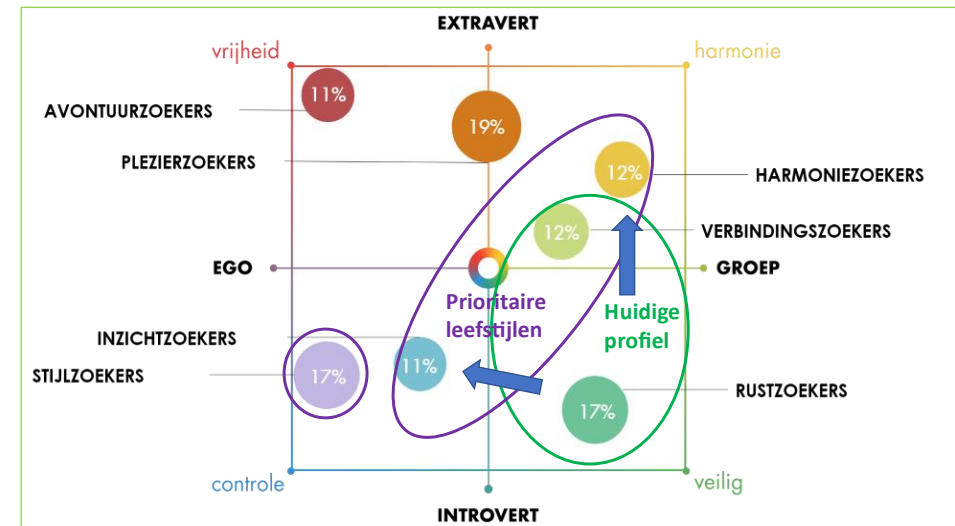
Waarom kiest de gemeente voor deze doelgroepen?

1. **Kansrijk ontwikkelen.** De prioritaire leefstijlen bieden een ontwikkelkans voor Drimmelen. Deels is het huidige aanbod in Drimmelen al aantrekkelijk voor de prioritaire leefstijlen (vooral verbindingszoeker). Echter dat wil niet zeggen dat er in kwantitatieve zin voldoende aanbod is. We constateren juist dat het huidige aanbod in Drimmelen juist nog ontwikkeling behoeft. Ook zorgt de keuze voor deze leefstijlen voor een betere balans omdat deze groepen veelal bewust voor de natuur komen.
2. **Het zijn omvangrijke doelgroepen.** De verbindings-, inzicht- en harmoniezoekers behoren onder inwoners en de huidige bezoekers van Drimmelen tot de grootste groepen. Ze vormen samen 47% van de inwoners. In de nabijgelegen gemeenten zijn deze groepen ook omvangrijk, vooral in de plattelandsgemeenten. Omdat Drimmelen vooral een dagrecreatieve bestemming is, weegt dit regionale profiel zwaar mee in de keuze. Qua Nederlandse vakantiegangers vormen deze drie groepen samen 52% van de markt. Onder de bezoekers (verblijf en dagjesmensen) zijn ook deze drie groepen bovengemiddeld vertegenwoordigd (zie bijlage 2). Tot slot geldt voor het dorp Drimmelen dat er bovengemiddeld veel stijlzoekers wonen.
3. **De doelgroepen passen bij Drimmelen.** Deze doelgroepen passen bij Drimmelen en de troeven die Drimmelen heeft (plattelandstoerisme, natuur, erfgoed, authentieke dorpen). Wat betreft de Biesbosch is een verbreding van doelgroepen in potentie mogelijk. Drimmelen staat echter niet alleen als het gaat om de Biesbosch. Er zijn meerdere poorten en trekpleister die toeristen trekken (o.a. Biesboschcentrum Dordrecht, Museumeiland). Drimmelen kiest in dit totale aanbod positie met rust en gezellige reuring. Er wordt dus niet gekozen voor de meer stadse doelgroepen avontuur- en plezierzoeker. Zij vragen een meer ander (meer avontuurlijk en geanimeerd) aanbod, dat deels op andere plekken in de Biesbosch al aanwezig is. In het dorp Drimmelen is de stijlzoeker dus wel een (extra) prioritaire doelgroep.
4. **Ondernemers profiteren.** Voor deze leefstijlen is het meeste aanbod aantrekkelijk in de gemeente. Zowel wat betreft verblijfsrecreatie, horeca,

dagrecreatie en waterrecreatie geldt dat er veel aanbod is voor verbindings-, inzicht- en harmoniezoekers. In het dorp Drimmelen, en dan met name rondom de nieuwe jachthaven, is veel aanbod voor stijlzoekers. Nieuw aanbod (bijv. in verblijf) zal dus gasten trekken die in de waterrecreatie en horeca ook aantrekkelijk aanbod vinden. Kortom, de gemeente kiest voor synergie met bestaand vrijetijdsaanbod.

Hoewel de rustzoeker ook welkom is en passend aanbod kan vinden in Drimmelen, kiest de gemeente in haar beleid niet actief voor deze leefstijl. Dit ligt in het feit dat deze groep weinig actief is, zich te veel achteraan in de product-life cycle bevindt en de gemeente zich juist wil gaan onderscheiden met meer eigentijds aanbod en hiermee toekomstgericht te ontwikkelen.

Figuur 5.1: Prioritaire leefstijlen voor Drimmelen

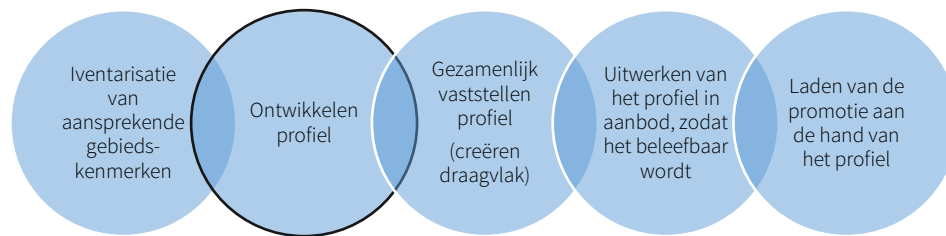

Tot slot, op de langere termijn (in een nieuw beleidsplan) kan de positionering van Drimmelen qua doelgroepen natuurlijk worden aangepast indien daar behoefte aan is.

5.2 Toeristisch profiel Drimmelen

In onderstaande afbeelding zijn de stappen weergegeven, om tot een effectieve toeristische profilering van Drimmelen te komen. In deze paragraaf wordt de tweede stap, het ontwikkelen van een profiel, uitgewerkt. De vervolgstappen worden in de uitvoeringsagenda nader beschreven.

Afbeelding 5.1 Stappen in het profileren van een bestemming

5.2.1 Positionering Drimmelen

De gemeente wil zich als volgt ontwikkelen en positioneren:

De gemeente Drimmelen ontwikkelt zich tot een volwaardige meerdaags verblijfsbestemming, met een hoogwaardig toeristisch product. Drimmelen doet dit door zich te positioneren als blauwgroene oase. Deze positionering is de komende jaren zichtbaar en beleefbaar in de vorm van drie verhaallijnen (een profilering): ‘Natuurlijk Drimmelen’, ‘watersport en waterrecreatie’ en ‘Cultuurrijk landschap’. Initiatiefnemers kunnen deze verhaallijnen actief uitwerken en ‘laden’ met bijpassende producten en promotie.

Verschillende stakeholders hebben met hun ideeën en mening bijgedragen aan bovenstaande positionering. Deze stakeholders gaven aan ook mee te willen werken aan de verdere verdieping hiervan in drie verhaallijnen.

5.2.2 Drie verhaallijnen

Drimmelen versterkt zijn toeristisch profiel door drie verhaallijnen verder uit te werken in gezamenlijke productontwikkeling en promotie. De verhaallijnen moeten allereerst kenmerkend zijn voor Drimmelen, onderscheidend zijn van andere bestemmingen, en handvatten bieden aan ondernemers, stichtingen en verenigingen en andere organisaties om het verhaal van Drimmelen uit te dragen in concrete producten en promotie. Van belang is dat de drie verhaallijnen geladen worden met aanbod en communicatie die past bij de belevingswerelden van de prioritaire doelgroepen: de inzichtzoeker, verbindingszoeker, harmoniezoeker. De Brabantse gezelligheid en gastvrijheid is hierbij de rode draad.

De hiernavolgende indeling dient als input voor de verdere verdieping van deze verhaallijnen met alle relevante partners in het recreatief en toeristisch veld.

Verhaallijn natuurlijk Drimmelen

Drimmelen heeft met de Biesbosch een natuurparel van formaat. De positie als natuurpoort moet versterkt worden. Maar Drimmelen heeft meer te bieden: het Gat van den Ham, het Beverpad, kleinere natuurgebieden als De Worp, en schitterende polders zoals de Terheijdense Binnenpolder en andere landschappen om te genieten van ruimte en weidsheid. De afwisseling van landschappen maakt Drimmelen ook bijzonder en maakt spreiding mogelijk.

Uitdaging voor deze verhaallijn

De uitdaging voor deze verhaallijn omvat:

- Het beter positioneren van het Biesbosch profiel voor Drimmelen door aandacht te geven aan een nieuw Biesboschcentrum. Hier ook echt een verhaal gaan claimen, zoals de Elisabethvloed, zoetwatergetijdengebied;
- De positionering af te stemmen op andere poorten naar de Biesbosch (Dordrecht en Werkendam);
- Het verbreden van het natuur profiel naar andere delen van Drimmelen door verhalen te vertellen over deze gebieden en dit beleefbaarder en

zichtbaarder te maken. Bijvoorbeeld met thematische routes en voorzieningen.

Partners in de uitvoering en ontwikkeling

NP de Biesbosch, Staatsbosbeheer, NP NL Delta, Biesboschcentrum Dordrecht, Museumeiland, Biesboschgemeenten, vrijwilligersorganisaties, IVN, VV's, ondernemers en samenwerkingsverbanden (Toeristische Traaie), etc.

Verhaallijn watersport en waterrecreatie

De Amer en Biesbosch bieden voor de (grote) watersport alle mogelijkheden, maar ook de rivier de Mark aan de zuidkant van de gemeente biedt mogelijkheden voor kleine waterrecreatie (kanoën, etc.). Ook zijn er andere ontwikkelmogelijkheden, bijvoorbeeld bij het Gat van den Ham.

Uitdaging voor deze verhaallijn

De uitdaging voor deze verhaallijn omvat:

- Het uitwerken van het watersportprofiel: wat maakt Drimmelen onderscheidend van de andere poorten?
- Het verbreden van het profiel naar waterrecreatie: kleine watersport op de Mark en andere plekken, extra strandjes ontwikkelen, sportvistoerisme beter benutten. Hieronder valt ook het betrekken van watersportverenigingen bij de aanbodontwikkeling;
- in overleg met stakeholders verduurzamen van de vloot, o.a. door elektrisch varen.

Partners in de uitvoering en ontwikkeling

Watersportverenigingen, sportvisverenigingen, jachthavens, NP de Biesbosch, Rijkswaterstaat, waterschap, Biesboschpoorten, ondernemers en samenwerkingsverbanden (Toeristische Traaie, etc.);

Verhaallijn cultuurrijk landschap

Drimmelen kenmerkt zich door typisch Brabantse dorpen; dorpen met ieder een eigen karakter dankzij authentieke bebouwing, verhalen en

bezienswaardigheden. De dorpen liggen in het rijke en historische agrarische polderlandschap, waar de geschiedenis zichtbaar is in het landschap met als troef de Kleine Schans als onderdeel van de Zuiderwaterlinie.

Uitdaging voor deze verhaallijn

De uitdaging voor deze verhaallijn omvat:

- De verhalen vertellen en beleefbaar maken op de verschillende POI's (points of interest). Dit is heel divers: wijnbouw, linies, oorlog en vrede, etc. Hier, naast cultuurhistorie, ook de link leggen met kansrijke verbindingen in het agrotourisme;
- Het nog beter ontsluiten van het landschap door aantrekkelijke thematische routes (fietsen, wandelen, andere mogelijkheden), waarmee deze verhaallijn ook beleefbaar wordt;
- Samenwerking nog beter benutten rondom de Zuiderwaterlinie, o.a. in de toeristische informatievoorziening en marketing;

Partners in de uitvoering en ontwikkeling

Zuiderwaterlinie, historische / erfgoedverenigingen, ZLTO, wandel- en fietsverenigingen, routeontwikkelaars, VV's, Toeristisch Traaie, Recreatief Drimmelen etc.

5.3 Uitnodigingskader initiatiefnemers

De gemeente Drimmelen heeft een actieve rol in het uitvoeren van het vrijetijdsbeleid. Tegelijkertijd kan de gemeente niet zonder de samenwerking met ondernemers, inwoners en andere initiatiefnemers, zoals stichtingen en verenigingen.

De gemeente en de initiatiefnemers hebben elkaar nodig om het toeristische product door te ontwikkelen en zo de doelen van dit beleid te verwezenlijken. Tegelijkertijd wil de gemeente wel kaders voor ontwikkeling meegeven. Het voordeel hiervan is dat kaders een helder en éénduidig speelveld creëren en dat hiermee gestuurd kan worden op een passende toeristische ontwikkeling.

De gemeente vindt het tegelijkertijd ook belangrijk om uitnodigend te zijn en een open houding aan te nemen richting initiatiefnemers, juist omdat dit de basis vormt voor ontwikkeling. Daarom heeft de gemeente in onderstaand uitnodigingskader weergegeven wat in het licht van deze beleidsvisie, toeristisch-recreatieve kansrijke initiatieven zijn.

Uitnodigingskader

Een toeristisch-recreatief initiatief:

- Stimuleert de vrijetijdseconomie;
- Draagt bij aan het (in stand houden van het) voorzieningenniveau en daarmee de leefbaarheid;
- Draagt bij aan het beleefbaar maken van het toeristisch profiel;
- Draagt bij aan profijt voor inwoners of betrekken ondernemers bij genereren inkomsten uit de Biesbosch;
- Richt zich op de doelgroep die past bij Drimmelen, namelijk de inzichtzoeker, verbindingszoeker en harmoniezoeker (zie paragraaf 5.2);
- Is qua schaal passend; zij passen aantoonbaar binnen de draagkracht van natuur, landschap en de leefbaarheid in de dorpen. In de ontwikkeling worden maatregelen genomen die zorgen voor balans. Dit betreft de locatie zelf als ook de eventuele externe werking (bijv. rondom mobiliteit);
- Draagt bij aan andere doelen, zoals duurzaamheid, de energietransitie, etc. zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.

5.4 Randvoorwaarden voor de uitvoeringsagenda

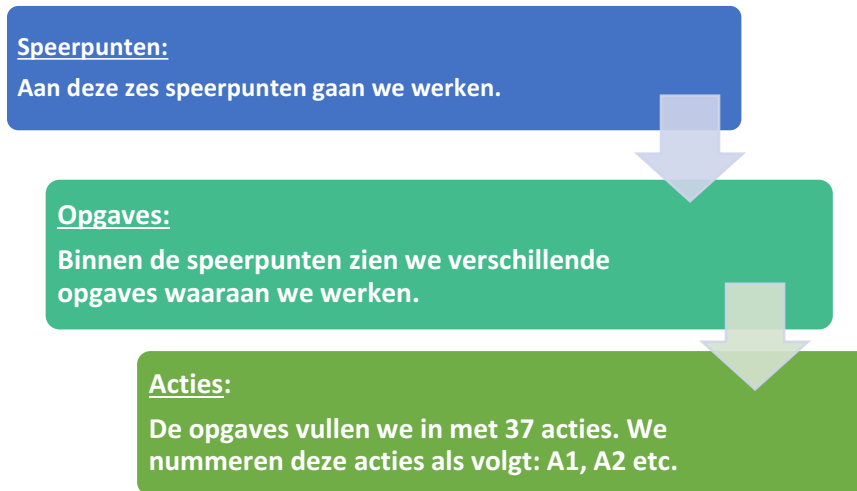
Het is zaak dat de uitvoering van deze beleidsvisie duurzaam geborgd wordt binnen de gemeente. Voor de succesvolle (organisatie van de) uitvoering van deze beleidsvisie zijn onderstaande vijf aandachtspunten cruciaal:

1. Monitoring van de resultaten van de acties en het tijdig bijsturen;
2. Behouden van de huidige ambtelijke capaciteit. Het aanwijzen van een ambtelijke trekker voor de uitvoeringsagenda zou logisch zijn. Deze persoon dient voldoende tijd en budget ter beschikking te hebben om deze agenda, in nauwe samenspraak met de verantwoordelijke bestuurder, uit te voeren. Een inzet van minimaal 36 uren per week is nodig voor diverse aanjaagtaken, projectmanagement en monitoring.
3. Beschikbaar stellen van voldoende middelen voor de uitvoering van acties, en in het bijzonder het ontwikkelen van passend subsidiebeleid.
4. Omdat de beleidsvisie ook betrokkenheid van andere beleidsterreinen vraagt, is het ook van belang om de samenwerking op de verschillende beleidsterreinen binnen de gemeente te borgen. Het inrichten van een tafel toerisme en recreatie of het deelnemen van de ambtelijk trekker aan relevante tafels is noodzakelijk.

Uitvoeringsagenda

Dit hoofdstuk is opgebouwd uit zes paragrafen met de zes speerpunten. Per speerpunt staan de belangrijkste opgaven benoemd. Vervolgens zijn de opgaven uitgewerkt in 36 concrete acties. Schematisch ziet dat er zo uit:

Tot slot staat in deze uitvoeringsagenda een overzicht van de acties in een tabel. Per actie is hier aangegeven:

- Hoe belangrijk de actie gevonden wordt;
- Wat het resultaat is;
- Wie er aan de lat staat;
- Wanneer de actie wordt uitgevoerd;
- Een raming van de eenmalige en/of de jaarlijkse kosten. Deze kosten worden nog nader gespecificeerd wanneer de actie concreet uitgevoerd wordt.

Speerpunt 1: Ontwikkelen onderscheidend toeristisch profiel

Aan deze opgave gaan we werken

Het (door)ontwikkelen van een onderscheidend toeristisch profiel voor Drimmelen heeft de hoogste prioriteit. In hoofdstuk 5 staat een eerste aanzet voor een onderscheidend toeristisch profiel:

“Drimmelen profileert zich de komende jaren als natuur- en waterrijke oase. Gasten komen voor de onderscheidende kwaliteiten: natuurparel Biesbosch, watersport & waterrecreatie en rijke cultuurhistorie.”

Actie

De volgende actie dient uitgevoerd te worden:

- **A1: Het maken van een keuze voor een profiel**
In hoofdstuk 5 staan drie verhaallijnen benoemd om dit profiel te laden. Ook staat hier aangegeven wat de opgaven per verhaallijn zijn en wie daarbij betrokken zouden mogen worden. Een keuze en de nadere uitwerking van het profiel dient samen met de stakeholders gemaakt te worden in 2021. Het profiel maakt veel energie los bij de stakeholders, bleek uit het proces om te komen tot deze beleidsvisie. Dit biedt kansen om de samenwerking verder te versterken.

Onderdeel van het toeristisch profiel is hoe naar buiten getreden wordt in tekst en beeld, de zgn. look & feel. De huidige slogan ‘De voortuin van de Biesbosch’ wordt daarom geherwaardeerd in samenhang met het profiel.

Het profiel zal, met behulp van de gekozen verhaallijnen als basis gaan dienen voor verdere productontwikkeling (zie speerpunt 2) en promotie (zie speerpunt 3).

Speerpunt 2: Verbetering toeristisch recreatief aanbod - kwaliteit en diversiteit

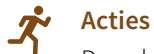
Aan deze opgaven gaan we werken

Om de kwaliteit en diversiteit van het aanbod te verbeteren, ziet de gemeente de volgende opgaven voor zich:

- Beleefbaar maken van het toeristisch profiel;
- Kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van het routeaanbod;
- Kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte;
- Groei en innovatie van het aanbod;
- Inzicht in waardering van gebruikers en kansrijke ontwikkelrichtingen.

Opgave: Beleefbaar maken toeristisch profiel

Wanneer het toeristisch profiel van Drimmelen vaststaat, is het zaak om toeristisch-recreatief aanbod (denk bijvoorbeeld aan verblijfsrecreatie, dagrecreatie, horeca, evenementen, routes, wandelpaden) af te stemmen op dit toeristisch profiel, zodat het toeristisch profiel zichtbaarder en beleefbaarder wordt. Dit is een taak van de gemeente en van de ondernemers en ondernemenden. We zien de onderstaande acties voor ons.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A2: Actieplan aansluiting gemeentelijk aanbod op toeristisch profiel**
Inventarisatie van huidig gemeentelijk aanbod (m.n. infrastructuur en groen) zodat een actieplan voor laaghangend fruit gemaakt kan worden.
- **A3: Inspireren ondernemers aan te sluiten op toeristisch profiel**
Organiseren van drie inspiratiesessies voor (groepen) ondernemers en ondernemenden met als doel om hen nader te informeren over het toeristische profiel en te inspireren om er (meer) op aan te haken.

Opgave: Kwalitatief en kwantitatieve verbetering van het routeaanbod

De routes mogen kwalitatief nog sterker worden en in hoeveelheid uitgebreid worden, zodat punten nog beter aan elkaar verbonden worden en fietsers en wandelaars beter door de gemeente kunnen bewegen.

Acties

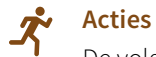
De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A4: Recreatieve fietsroutes verbeteren en wandelroutes sluitend maken**
Er heet een onderzoek plaatsgevonden naar het fietsnetwerk in de gemeente. Hierin is het netwerk opnieuw in kaart gebracht waarin de knelpunten benoemd worden. Er is een uitvoeringsplan opgesteld om deze knelpunten aan te pakken. Daarnaast heeft de gemeente ook de “Goeiestoepkesroutes” bepaald waar de kwaliteit verbeterd zal worden van de prioritaire voetpaden in het kader van toegankelijkheid. Vanuit bovenstaande onderzoeken zal de gemeente recreatieve fietsroutes selecteren waarop gefocust wordt en deze verbeteren. De recreatieve wandelroutes buiten de bebouwde gaan we in beeld brengen en deze sluitend maken.
- **A5: Thematische fiets- en wandelroutes**
De nieuw te ontwikkelen toeristische profilering van Drimmelen vraagt mogelijk om nieuw passend routeaanbod. De gemeente maakt een overzicht van het bestaande routeaanbod en voegt vijf thematische routes toe. Soms zal het gaan om een verbinding, maar vaak ook om het toevoegen van beleving door thematische routes te ontwikkelen en te verbinden met passende *points of interest* (horeca, attracties, streekproducten, etc.). Er dient minimaal één themaroute gewijd te worden aan het thema streekproducten.

- **A6: Completeren Beverpad**
De gemeente ontwikkelt een plan om de ontbrekende schakel in het Beverpad richting Lage Zwaluwe te realiseren.

Opgave: Kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte

De openbare ruimte zal kwalitatief op orde gebracht worden, zodat Drimmelen aantrekkelijker en nog meer uitnodigend oogt.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A7: Ontwikkeling aantrekkelijke (entrees) van dorpen**
De gemeente zorgt voor het verbeteren van de aantrekkelijkheid van de entrees van alle dorpen. Het inzaaien van bloemrijke bermen kan één van de acties vormen. Dit draagt namelijk tevens bij aan biodiversiteit. Ook wordt per dorp de wensen geïnventariseerd om de beleving te verbeteren zoals de plaatsing van een waterspeelplaats of het benutten van historische gebouwen voor toerisme en recreatie.
- **A8: Verbeteren ruimtelijke kwaliteit jachthavens**
In de jachthavens van Drimmelen en Lage Zwaluwe is de ruimtelijke kwaliteit (te) laag. De oude haven in Drimmelen wordt in 2021 heringericht: er komt een wandelpromenade van natuursteen, klassieke lantaarnpalen en er worden banken geplaatst van voormalige meerpalen. Voor het centrumgebied van de nieuwe jachthaven heeft de eigenaar (Jachthaven Biesbosch) plannen voor herontwikkeling. Deze dienen met de gemeente nader uitgewerkt te worden.

Opgave: Groei en innovatie van het aanbod

Er dient voor enkele segmenten van het toeristische aanbod meer voorzieningen te komen. Dit zijn vooral horeca, verblijfsrecreatie, watersport en erfgoed. Er is ook behoefte aan het doorontwikkelen van Drimmelen als een jaarrond aantrekkelijke bestemming. Tevens is er behoefte om doelgroepen beter te bedienen met passend aanbod, zoals de sportvissers.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A9: Verdere ontwikkeling van de Kleine Schans**
De Kleine Schans is een mooi, landschappelijk relict uit de lokale geschiedenis dat in samenhang met de haven, het pontje en de molen een aantrekkelijke plek is voor evenementen, toerisme en recreatie. Dit willen we graag doorontwikkelen.
- **A10: Stimuleren aanbodinnovatie verblijf, horeca, watersport**
Voor het doorontwikkelen en innoveren staan met name ondernemers en ondernemenden aan de lat. Zij worden door de gemeente ondersteund met kennis. De gemeente organiseert 2x per jaar een kennissessie over een relevant thema. Bijvangst van de kennissessies is dat initiatiefrijke ondernemers en ondernemenden elkaar ontmoeten.
- **A11: Inventarisatie marktruimte horeca**
Uit het beknopte onderzoek die ten grondslag ligt aan deze nota, blijkt dat er waarschijnlijk ruimte is voor extra horeca in Drimmelen. Er is een aanvullende inventarisatie nodig om te bepalen in welke segmenten deze ruimte er is en met welke concepten. De inventarisatie biedt input voor verdere ontwikkeling van horeca en biedt een (aanvullend) uitnodigingskader voor horeca-initiatieven.
- **A12: Ontwikkelen nieuw subsidiebeleid recreatie en toerisme**
De gemeente ontwikkelt een nieuw subsidiebeleid dat van toepassing is op vragen rondom recreatie en toerisme. Het subsidiebeleid wordt gevoed door deze nota, en in het bijzonder door het uitnodigingskader dat in hoofdstuk 5 opgenomen is. Het beleid geeft antwoord op welke aanvragen, onder welke voorwaarden en tot welke hoogte zij gehonoreerd worden.

▪ **A13: Drimmelen jaarrond aantrekkelijk**

Op drie manieren gaan we Drimmelen jaarrond aantrekkelijker maken:

- Jaarrond verblijven: De gemeente faciliteert ondernemers om hun verblijfsaccommodatie jaarrond te exploiteren, bijvoorbeeld door uitbreiding van het bedrijf met bepaalde vormen van logies toe te staan (hotelkamers, B&B, verhuuraccommodaties). Indien blijkt dat deze verbreding niet organisch ontstaat, gaat de gemeente actief op zoek in de markt naar verblijfsrecreatie die jaarrond geëxploiteerd gaan worden door de vraag uit te zetten en ondernemers zelf te benaderen.
- Ontwikkelen winterevenement: voor een specifieke periode in de wintermaanden ontwikkelen aanbieders van horeca, verblijfs- en dagrecreatie een evenement in Drimmelen. In een periode van één of meerdere weken openen de ondernemers hun deuren met gethematiseerd winters aanbod dat stevig vermarkt wordt. Het winterevenement geeft extra reuring en functioneert als pilot voor grootschaligere (in tijd) openstelling.
- Afgestemde (winter)openstelling: Aanbieders gaan met elkaar in gesprek om openstelling, met name in de slappere maanden, met elkaar af te stemmen. Het doel is dat gasten in Drimmelen altijd érgens terecht kunnen voor koffie, een boottocht etc.

▪ **A14: Inventariseren kansen sportvissen voor toerisme**

Drimmelen ontvangt reeds veel sportvissers. Deze doelgroep is mogelijk interessant om nog beter te gaan bedienen. Zij verblijven immers vaak meerdere dagen (ook 's winters) en zijn bereid om geld te besteden in Drimmelen, aan accommodatie, een boot, visbenodigdheden en horeca. Er is momenteel nog weinig zicht op of het zinvol is om in te zetten op deze doelgroep en hoe zij nog beter bediend kunnen worden. Een beknopte inventarisatie geeft hier inzicht in en zal leiden tot een beter product gericht op deze doelgroep. Lokale visverenigingen kunnen een rol spelen in de inventarisatie, advisering en bij aanbodontwikkeling.

Opgave: Inzicht in waardering van gebruikers en kansrijke ontwikkelrichtingen

Actie

De volgende actie dient uitgevoerd te worden:

▪ **A15: Tweejaarlijks waarderingsonderzoek**

De gemeente voert een tweejaarlijks onderzoek uit onder bezoekers en vraagt hen om bestedingen en specifiek naar de waardering. Dit onderzoek is in 2020 als 0-meting uitgevoerd. De waardering had een gemiddelde van 7,7 (daggasten) tot 7,9 (verblijfsgasten). Het doel is om deze waardering te laten stijgen in 2024 naar een gemiddeld cijfer van 8,5. De leerpunten uit het waarderingsonderzoek worden omgezet in acties.

Speerpunt 3: Vormgeven van de informatievoorziening en promotie

Aan deze opgaven gaan we werken

Het informeren van bezoekers en het promoten van Drimmelen is één van de punten waarin de stakeholders een gezamenlijk belang zien. Het gezamenlijk optrekken hierin biedt dus kansen om de samenwerking te versterken. Aan de volgende opgaven dient gewerkt te worden:

- Organiseren van de informatievoorziening en promotie;
- Vergroten van online en offline zichtbaarheid van Drimmelen;
- Duurzaam borgen van de informatievoorziening en promotie.

Opgave: Organiseren van de informatievoorziening en promotie

De informatievoorziening en promotie heeft als doel om de juiste gasten voor Drimmelen aan te trekken op het juiste moment. Dat heeft een economisch doel, maar het draagt ook bij aan de spreiding van toeristen en recreanten in tijd en ruimte.

Actie

De volgende actie dient uitgevoerd te worden:

- **A16: Aanstelling procesbegeleider informatievoorziening en promotie**
Er wordt een procesbegeleider aangesteld die de uitwerking van dit speerpunt 3 gaat organiseren. Dit vergt een plan en financiering.

Opgave: Vergroten van online en offline zichtbaarheid van Drimmelen

De gemeente en stakeholders zetten zich gezamenlijk in voor het inrichten van een goede online en offline zichtbaarheid. Het uitvoeringsplan zal mogelijk vernieuwde input bieden op de onderstaand genoemde acties.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A17: Online zichtbaarheid vergroten**
De eerste stap in het vergroten van de online zichtbaarheid, is het aantrekkelijk bij elkaar brengen van de toeristische informatie over de gemeente Drimmelen in een website. Deze website kan vervolgens, eventueel via samenwerkingspartners zoals Visit Brabant, verder (online) gepromoot worden om traffic te genereren. De website is gereed in het seizoen 2021/2022. In de eerste 12 maanden willen we 120.000 bezoekers online bereiken, om vervolgens met 25% per jaar door te groeien naar 187.500 bezoekers per jaar in het seizoen 2023 /2024.
- **A18: Offline zichtbaarheid vergroten**
Wij zien hierin twee belangrijke deelacties:
 1. Maken van een keuze voor een pakket aan fysieke informatievoorziening
Er dient nader verkend te worden hoe een fysieke informatievoorziening onderdeel kan zijn van de informatievoorziening in Drimmelen. Stakeholders zien de meerwaarde van een fysieke en centrale informatievoorziening voor bezoekers, zoals die tot nog toe door het Biesboschcentrum ingevuld wordt. Een Biesboschcentrum dient weer de functie te gaan vervullen als poort van de Biesbosch. Een revitalisatie van het Biesboschcentrum is hierin nodig, zodat het weer actueel, relevant en aantrekkelijk wordt om te bezoeken. Tevens dient er een plan te komen om kosten voor deze informatievoorziening langdurig te dekken.

De fysieke informatievoorziening via het Biesboschcentrum wordt mogelijk verder aangevuld met andere manieren van informatievoorziening, zoals:

- De verdere inzet van de Toeristische Informatiepunten die al aanwezig zijn in de dorpen;
- De mogelijkheden onderzoeken om de Sint Bernarduskerk in Made te betrekken bij de toeristische infrastructuur en informatievoorziening;
- Folderspreiding via onbeperkt aantal bezoekerslocaties en/of;
- Enkele folderposten op bezoekerslocatie en/of;
- Digitale informatiepunten en/of;

Het uitwerken van een of meerdere combinaties resulteert in een goed beeld over het gewenste en mogelijke informatieniveau, organisatie, kosten en financiering, zodat er keuzes gemaakt kunnen worden en de informatievoorziening opgetuigd kan worden.

2. Ontwikkelen offline communicatiemiddelen

Offline communicatiemiddelen ondersteunen de informatievoorziening en promotie van Drimmelen. Stakeholders zien kansen voor het ontwikkelen van promotionele bebording op zichtlocaties, het plaatsen van landmarks etc. Ook het maken van een kaart met interessante locaties in de gemeente, die ondernemers kunnen uitdelen is interessant om nader te verkennen.

Opgave: Duurzaam borgen van de informatievoorziening en promotie

Het effect van de inspanningen op het vlak van informatievoorziening en promotie laat zich niet in één of twee uitvoeringsjaren zien. Het is daarom van belang om te borgen dat er tijd is om te groeien op dit thema.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A19: Verkennen draagvlak BIZ**
Door middel van een BIZ, ofwel bedrijveninvesteringszone, kan de informatievoorziening en promotie financieel geborgd worden. Een BIZ waarborgt dat iedereen financieel bijdraagt aan de informatievoorziening en promotie.
- **A20: Verkennen oprichting destinatie marketing organisatie**
Een destinatie marketing organisatie (DMO) kan een belangrijke partij zijn waarbinnen de organisatie van de informatievoorziening en promotie geborgd wordt.

Deze DMO dient professioneel georganiseerd te zijn en voor meerdere jaren geborgd te worden, om goede resultaten te kunnen boeken. De DMO kan onder andere de spin in het web zijn bij de organisatie van de informatievoorziening en promotie, het onderhouden van contacten met ondernemers en het inspireren van initiatiefnemers op het vlak van aanbodontwikkeling. Het dient verkend te worden of er voldoende ambitie, gemeenschappelijk belang en financiële draagkracht is om tot oprichting van een DMO te komen. Daarnaast dient dan de 'destinatie' bepaald te worden en zullen mogelijk nieuwe samenwerkingen (met omliggende gemeenten) aanbeoordeld moeten worden op dit vlak.

Speerpunt 4: Sturen op evenwicht door spreiding bezoekers

Aan deze opgaven gaan we werken

Om toerisme en recreatie in balans te laten zijn met de leefbaarheid en leefomgeving, formuleren we twee opgaven:

- Beter spreiden van bezoekersstromen over de gehele gemeente;
- Duurzame doorontwikkeling van toerisme.

Deze acties worden in gezamenlijkheid of in afstemming met de Biesboschpartners uitgevoerd. Het uitvoeringsprogramma van de gebiedsvisie is echter op sommige punten nog niet heel concreet. Dus de acties hieronder kunnen deels invulling geven aan de gebiedsvisie.

Opgave: Beter spreiden van bezoekersstromen over de gehele gemeente

We willen de bezoekersstromen beter spreiden over de gehele gemeente. In het bijzonder moet ingezet worden op het verlagen van de (piek)drukke en op de Biesbosch vanuit Drimmelen en op bereikbaarheid.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A21: Inzetten druktemonitor**
Er is een monitor bezoekersdrukke ontwikkeld door VisitBrabant en de Brabantse natuurorganisaties. In de doorontwikkeling van de druktemonitor agendeert Drimmelen twee aandachtspunten:
 1. Stimuleren van de doorontwikkeling van de druktemonitor naar een kwalitatief beter instrument op basis van een evaluatie (door Visit Brabant en partners);
 2. Actief inzetten op de koppeling van bezoekersmanagement aan druktemonitoring. Hierbij wil Drimmelen gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om (toeristische) ondernemers in Drimmelen mee te laten profiteren van spreiding van bezoekers naar minder drukke

plekken. Drimmelen onderzoekt met Visit Brabant de mogelijkheden hiertoe

- **A22: Inventarisatie balansopgaven**

Om aan balansopgaven te kunnen werken vindt er allereerst een inventarisatie plaats van de balansopgaven. De gemeente inventariseert de balansopgave op twee manieren:

1. Op basis van een inwonersonderzoek naar de relatie toerisme en leefbaarheid. Inwoners kunnen hier aangeven of ze de positieve effecten van toerisme ervaren en natuurlijk ook of er knelpunten zijn en wat die zijn;
2. Op basis van gesprekken met experts (bijv. rondom mobiliteit, afval, etc.);

De inventarisatie vindt plaats in 2022 en geeft o.a. zicht op leefbaarheidsopgaven, zoals rondom mobiliteit. Dit vormt input voor de acties die hieruit voortvloeien (zie pilots rondom groene mobiliteit).

Opgave: duurzame ontwikkeling van toerisme en recreatie

We willen recreatie en toerisme op een duurzame manier doorontwikkelen, met oog voor de omgeving, zodat het bijdraagt aan de duurzaamheidsdoelen van de gemeente.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A23: Transitie naar duurzaam varen**
Het verduurzamen van de boten, door middel van stillere en schonere motoren, is een kans om de gemeente te verduurzamen en om de negatieve (milieu)impact op de Biesbosch terug te dringen. Verschillende ondernemers, met name bootverhuurders, hebben reeds ervaring met het varen met elektrische boten en geven aan dat er diverse praktische obstakels te overwinnen zijn, alvorens zij echt kunnen inzetten op elektrisch varen. Het gaat dan bijvoorbeeld om oplaadtijd, de oplaadcapaciteit in de havens en de afmeting van de boten. De gemeente

maakt samen met de sector een plan waarin acties komen te staan om in de toekomst duurzaam te gaan varen.

- **A24: Faciliteren duurzaam vervoer vanuit de havens**

De havens, met name in Drimmelen en Lage Zwaluwe, zijn hotspots van activiteit, en daarmee van verkeersbewegingen. Om de verkeersbewegingen terug te dringen, worden watersporters verleid om, in plaats van met de auto, op een duurzame en minder belastende manier de polders in te gaan. Bijvoorbeeld om inkopen te doen of om te recreëren. Het inrichten van verhuurpunten voor elektrische scooters en/of fietsen draagt bij aan minder belastende verkeersbewegingen. Bijvangst is dat het de watersporters gemakkelijker gemaakt wordt om meer te gaan besteden op andere plekken in de gemeente dan in de haven.

- **A25: Inpassing van gedachtegoed de Groene oase**

De Groene Oase is een burgerinitiatief dat inspireert om groter te denken in het ontwikkelen van een duurzamere leefomgeving. Het projectidee past goed bij de positionering van Drimmelen als blauwgroene oase. De gemeente onderzoekt op welke manier dit idee in te passen en verder uit te werken is, bijvoorbeeld in de omgevingsvisie of in andere instrumenten van de Omgevingswet

Speerpunt 5: Verbreden voordelen naar alle inwoners en ondernemers

Aan deze opgaven gaan we werken

We willen dat iedereen voordeel ervaart van toerisme en de aanwezigheid van de Biesbosch. Aan de volgende opgaven wordt gewerkt:

- Meer transparantie in profijt ondernemers en inwoners;
- Betrekken van alle stakeholders bij aanbodontwikkeling;
- Vergroten inclusiviteit.

Opgave: Meer transparantie in profijt ondernemers en inwoners

De gemeente draagt actiever uit hoe en in welke mate ondernemers en inwoners profiteren van toerisme en recreatie. Daarbij wil de gemeente ook uitdagen om mee te denken in het verder laten groeien van dat profijt.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A26: Transparantie bieden over effecten van toerisme**

De gemeente gaat helder in beeld brengen wat de kosten en baten zijn van toerisme en de inwoners duidelijker informeren over welke effecten toerisme heeft op bijvoorbeeld werkgelegenheid, inkomsten voorzieningen en bereikbaarheid.

- **A27: Voorziening instellen**

De gemeente richt een voorziening waarover de stakeholders gezamenlijk beschikken, binnen gestelde kaders. Dit zijn gezamenlijke doelen rondom kwaliteitsverbetering van het toeristisch product, leefbaarheid en leefomgeving. Het kader wordt in 2021 opgesteld, zodat in 2022 deze voorziening in werking gesteld kan worden. De voorziening kan gevuld worden vanuit de toeristenbelasting.

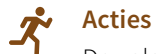
Zij dienen een projectplan in waaruit blijkt op welke manier het project bijdraagt aan toerisme. Voorbeelden van projecten zijn: een evenement, verdere inrichting van een route, een kaart met bezienswaardigheden etc.

- **A28: ontwikkelen monitor 'brede welvaart' (inwoners en ondernemers)**

De gemeente ontwikkelt een monitor die twee jaarlijks inventariseert of en op welke wijze inwoners (in toenemende mate) profiteren van toerisme. Hier wordt gekeken op wat voor manier mensen vinden dat ze profiteren, welke segmenten het betreft, ondernemers, of juist particulieren, of bijv. agrotourisme, etc. Ook wordt gekeken of de positieve effecten toe te schrijven zijn aan de Biesbosch of juist aan andere thema's van het toeristisch profiel.

Opgave: Betrekken van alle stakeholders in aanbodontwikkeling

We willen dat alle inwoners, verenigingen en ondernemers in de gehele gemeente profiteren van toerisme en recreatie. Hierdoor worden ook sterkere verbanden gelegd tussen de polders en de Biesbosch zodat deze belevingen meer in elkaar overlopen.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A29: Inwoners ontwikkelen aanbod**

Inwoners worden actief opgeroepen om zich als initiatiefnemer te melden in het verbeteren van het toeristisch product, gericht op verblijfsrecreatie bij particulieren (bed and breakfast en vakantiewoningen) en op agrariërs in het aanbieden van streekproducten en overnachtingsmogelijkheden op het bedrijf. Verenigingen worden uitgedaagd om hun (verenigings)aanbod ook door te vertalen naar toeristisch aanbod. De gemeente zorgt ervoor dat deze initiatieven met voorrang worden bekeken en mogelijk worden gemaakt.

- **A30: Verbreden van de 'Biesbosch-beleving'**

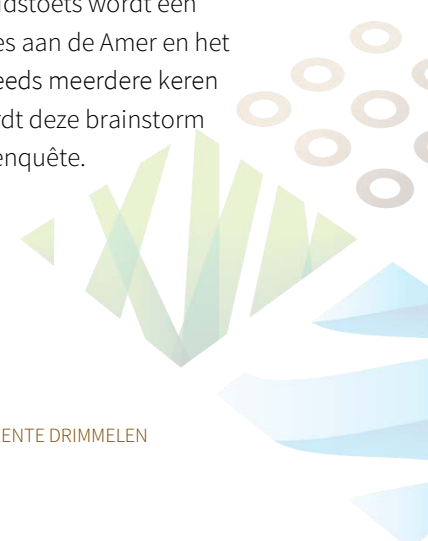
Om het profijt van de Biesbosch te laten landen bij een grotere groep stakeholders, dient het aanbod meer geclusterd (denk aan samenwerking tussen ondernemers aan het water en in het binnenland, of fiets/wandelarrangementen) en verbonden met de Biesbosch vermarkt te worden. Dit resulteert tevens in betere spreiding van gasten over de gemeente, in een meer aantrekkelijke bestemming en in verlenging van het verblijf. Om de Biesbosch-beleving beter te vermarkten dient bestaand aanbod geclusterd te worden en nieuw aanbod ontwikkeld te worden:

- Clustering aanbod

De gemeente organiseert twee bijeenkomsten in samenwerking met het brede toeristische veld van initiatiefnemers om te komen tot samenwerkingen waardoor iedere ondernemer profiteert van (Biesbosch)toerisme. Voorbeelden hiervan zijn een bootverhuurder in Drimmelen die een combinatie maakt met een horecapunt in Made, of restaurant in Lage Zwaluwe dat een streekproduct inkoopt in Terheijden. Parallel hieraan wordt geïnventariseerd welke clusters te maken zijn met niet commercieel aanbod. Zoals een wandelroute met een restaurant.

- Ontwikkelen nieuw aanbod met de 'Biesbosch-beleving'

Een brainstorm met stakeholders resulteert in tot longlist met nieuw aanbod binnen de Biesboschbeleving, bij voorkeur op alternatieve plekken. Na een haalbaarheidstoets wordt een actieplan per activiteit gemaakt. Strandjes aan de Amer en het ontwikkelen van 't Gat van de Ham zijn reeds meerdere keren genoemd door stakeholders. In 2021 wordt deze brainstorm gehouden door middel van een digitale enquête.

Opgave: Vergroten inclusiviteit

De gemeente Drimmelen wil dat alle inwoners van de gemeente gebruik kunnen maken van het toeristisch-recreatief aanbod.

Actie

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A31: Ambities bepalen m.b.t. inclusiviteit voor toerisme en recreatie**

De gemeente gaat, in samenspraak met de stakeholders, bepalen wat inclusiviteit inhoudt in het licht van toerisme en recreatie. Het gesprek gaat erover welke doelgroepen we graag beter willen bedienen en wat zij hebben nodig om meer gebruik te kunnen maken van het aanbod. Hierop volgend dienen passende acties geformuleerd te worden.

- **A32: Ontwikkelen Hofmansplaat**

De gemeente Drimmelen wil graag de Hofmansplaat ontwikkelen voor recreatie. De Hofmansplaat biedt namelijk ook voor niet-bootbezitters, waaronder inwoners, een goede mogelijkheid om van de Biesbosch te genieten. De gemeente is zich bewust van de gevoeligheid van het gebied en daarom is het belangrijk dat ontwikkeling in samenspraak met alle belanghebbenden en met oog voor alle belangen gebeurt. De volgende deelacties dragen bij aan de ontwikkeling:

1. Planontwikkeling/haalbaarheidsonderzoek; gemeente Drimmelen onderzoekt, met behulp van een gespecialiseerd bureau, welke recreatieve ontwikkelmogelijkheden er zijn op de Hofmansplaat.
2. Aanstellen projectleider; er wordt een projectleider aangesteld die de ontwikkelmogelijkheden die voortkomen uit het onderzoek te concretiseren.
3. Realiseren nieuwe veerverbinding Drimmelen/Hofmansplaat; Inwoners die geen boot hebben, hebben weinig mogelijkheden om de Biesbosch te bereiken. We willen dat het voor de inwoners gemakkelijker wordt om te genieten van de Biesbosch, om die reden willen we een extra veerverbinding realiseren. Uiteraard profiteert het toerisme hier ook van.

Speerpunt 6: Versterken van kansrijke samenwerkingen

Aan deze opgaven gaan we werken

De gemeente Drimmelen wil zowel binnen de gemeente, als met de regio en tussen sectoren de samenwerking bevorderen. Samenwerking is niet het doel, maar het middel om de doelen uit deze beleidsvisie te bereiken. Voorwaarde voor samenwerking is dat er een gemeenschappelijk doel is. Wij zien twee opgaven voor ons:

- Verbetering samenwerking binnen de gemeente;
- Regionaal samenwerken.

Opgave: Samenwerking binnen de gemeente verbeteren

We willen dat er binnen de gemeente, tussen stakeholders onderling en in de gemeentelijke organisatie, verbindingen ontstaan zodat kennis en ervaring gemakkelijker uitgewisseld wordt.

Acties

De volgende acties dienen uitgevoerd te worden:

- **A33: Initiëren kennismakingsbijeenkomsten**

De gemeente zet een eerste stap in het versterken van de samenwerking door stakeholders uit te nodigen voor, bijvoorbeeld, een bustour door de gemeente langs 'points of interests' of inspirerende ondernemers. Doel is kennis maken met elkaar en gezamenlijk het gesprek aangaan over hoe de samenwerking beter vorm kan krijgen.

- **A34: Vormen toeristisch overlegorgaan**

Structureel overleg tussen stakeholders is wenselijk. Dit gebeurt nu ook al op diverse plekken, maar lijkt te veel gefragmenteerd en niet iedereen is geïnformeerd en/of betrokken in de verschillende organen. Er is veel behoefte aan het intensiveren van de samenwerking binnen de gemeente Drimmelen, omdat men meer door wil verwijzen, samen wil investeren en kennis wil delen.

Een toeristisch overlegorgaan bouwt en faciliteert een netwerk van stakeholders recreatie en toerisme (gemeente, ondernemers, verenigingen, natuurbeheerders etc.). Omdat het agrarische landschap en de voedselproductie als kans gezien worden, is het belangrijk om ook voedselproducenten aan te laten haken op dit overleg.

In overleg met elkaar kunnen taken ondergebracht worden in dit orgaan, zoals aanbodontwikkeling, informatievoorziening en promotie. Het overleg kan ook als opdrachtgever van de DMO functioneren. Om dit overlegorgaan in te richten, dienen de volgende acties ondernomen te worden:

- Bepalen van gemeenschappelijke doelen en strategie om deze te bereiken;
 - Inventarisatie functioneren huidige overlegorganen;
 - Inventarisatie mogelijkheden om samenwerking tussen de huidige overlegorganen te intensiveren.
- **A35: Versterken integraliteit toerisme en recreatie binnen het gemeentehuis**
Uit deze nota blijkt hoe toerisme en recreatie een belangrijke bijdrage kan leveren aan diverse opgaves waaraan de gemeente werkt. Om die reden is het betrekken van toerisme en recreatie bij afdelingen in diverse beleidsnota's en hun uitvoeringsprogramma's. Dit kan binnen een omgevingstafel.

Opgave: Regionaal samenwerken

Ook regionaal zijn er enkele kansen om de samenwerking te versterken.

Actie

De volgende actie dient uitgevoerd te worden:

- **A36: Actieve participatie in regionale samenwerkingen**

De gemeente wil actief op zoek naar samenwerkingsverbanden. Er worden kansen gezien in verdere toenadering tot Visit Brabant en in de Biesbosch wordt de samenwerking in NL Delta nader vormgegeven. Daarnaast is de regio West-Brabant belangrijk om te monitoren. Op toerisme en recreatievlak gaat West-Brabant ambities formuleren en realiseren.

Overzichtstabel acties uitvoeringsagenda 2021-2025

In deze paragraaf staan de acties weergegeven in een overzichtstabel. En van elke actie is aangegeven:

- Hoe belangrijk de actie is in de ogen van de gemeente:
 - Hoge prioriteit - ★★★
 - Middelhoge prioriteit -★★
 - Lage prioriteit -★
- Wie er aan de lat staat;
- Wat het resultaat is;
- Wanneer de actie wordt uitgevoerd;
- Wat er voor budget nodig is.

De benodigde budgetten en inspanningen worden zowel door de gemeente als door de stakeholders gedragen. Voor acties waar de gemeente financieel aan bijdraagt staan de geschatte kosten gespecificeerd, met daarbij aangegeven of het om jaarlijkse of eenmalige kosten gaat. Deze kosten zijn een indicatie. De reeds gebudgetteerde projecten zijn nu begroot op: € 161.000,- aan eenmalige kosten, en € 61.000,- aan jaarlijkse kosten.

De ontmoetingen en samenwerkingen stoppen niet na vaststelling van dit document, sterker nog deze worden juist door deze beleidsvisie gestimuleerd. Alleen samen, in een breed netwerk, kunnen de doelen uit deze visie worden behaald en daadkrachtig uitvoering worden gegeven aan deze uitvoeringsagenda.

Hieronder staan de acties per speerpunt opgesomd en uitgewerkt.

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 1: Ontwikkelen onderscheidend toeristisch profiel							
A1 ★★★	Het maken van een keuze voor een profiel	Toeristisch overlegorgaan (waar gemeente onderdeel van uitmaakt)	Een toeristisch profiel vaststellen dat bruikbaar is in de toeristische doorontwikkeling en promotie.	Start 2021	€ 500		Organiseren bijeenkomsten, out of pocket kosten

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Eenmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 2: Verbetering toeristisch recreatief aanbod: kwaliteit en diversiteit							
Opgave: Beleefbaar maken van het toeristisch profiel							
A2 ★★★	Actieplan aansluiting gemeentelijk aanbod op toeristisch profiel	Gemeente Drimmelen	Het snel realiseren van projecten om het gekozen profiel te ondersteunen, waar de gemeente invloed op heeft.	2023 en verder			P.M. afhankelijk van ambities/acties
A3 ★★★	Inspireren ondernemers aan te sluiten op toeristisch profiel	Alle stakeholders	Drie inspiratiesessies met als doel het beleefbaar maken van het profiel met overig aanbod.	2023 en verder	€ 1.500		Organiseren bijeenkomsten, out of pocket kosten
Opgave: Kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van het routeaanbod							
A4 ★★	Recreatieve fietsroutes verbeteren en wandelroutes sluitend maken	Gemeente Drimmelen	Recreatieve wandelroutes buiten de bebouwde kom in beeld brengen en sluitend maken.	2022 en verder	€ 10.000		
A5 ★★	Thematische fiets- en wandelroutes	Gemeente Drimmelen	Realiseren themaroutes, o.a. op vlak streekproducten	2022 en verder	€ 15.000		
A6 ★★★	Completeren Beverpad	Gemeente Drimmelen	Complete beleving Beverpad	2021 - 2022			
Opgave: Kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte							
A7 ★★	Ontwikkeling aantrekkelijke (entrees) van dorpen	Gemeente Drimmelen	Aantrekkelijke dorpen, voor inwoners en toeristen	2024	€ 20.000		
A8 ★★★	Verbeteren ruimtelijke kwaliteit jachthavens	Gemeente Drimmelen	Aantrekkelijke (beeld)kwaliteit van de havens	2021 en verder			

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Opgave: Groei en innovatie van het aanbod							
A9 ★ ★ ★	Verdere ontwikkeling van de Kleine Schans	Gemeente Drimmelen	Het verhaal van de Kleine Schans draagt bij aan de profilering van Drimmelen.	2021 - 2022			
A10 ★ ★	Stimuleren aanbodinnovatie verblijf, horeca, watersport	Gemeente Drimmelen i.s.m. de stakeholders	Inspireren initiatiefnemers door relevante kennis te bieden op 2 momenten per jaar.	2022		€ 1.000	2 kennissessies p.j.
A11 ★	Inventarisatie marktruimte horeca	Gemeente Drimmelen	Een (aanvullend) uitnodigingskader voor de horeca.	2024	€ 10.000		Investering in marktonderzoek via externe partij
A12 ★ ★	Ontwikkelen nieuw subsidiebeleid recreatie en toerisme	Gemeente Drimmelen	Aanjagen initiatieven die bijdragen aan realisatie van de ambities	2022			
A13 ★ ★ ★	Drimmelen jaarrond aantrekkelijk	De gemeente faciliteert, de stakeholders realiseren de acties	Een jaarronde bestemming waardoor meer verdienvermogen ontstaat en meer kwaliteit.	2021	€ 15.000	€ 5.000	Enmalig budget voor winterevent, jaarlijkse ondersteuning €5.000.
A14 ★ ★	Inventariseren kansen sportvissen voor toerisme	Gemeente, sportvisserij	Inzicht in kansen voor het stimuleren van de sportvisserij.	2025			
Opgave: Inzicht in waardering van gebruikers en kansrijke ontwikkelrichtingen							
A15 ★	Tweejaarlijks waarderingsonderzoek	Gemeente	Vergroten van de waardering voor Drimmelen als bestemming, door inzicht te krijgen in knelpunten	2022, 2024	€ 7.500		Totaal €15.000 per onderzoek.

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 3: Vormgeven van de informatievoorziening en promotie							
Opgave: Organiseren van de informatievoorziening en promotie							
A16 ★ ★ ★	Aanstelling procesbegeleider informatievoorziening en promotie	Gemeente	Praktische uitwerking van informatievoorziening en promotie.	start in 2021	€ 30.000		Voor een procesbegeleider in 2021
Opgave: Vergroten van online en offline zichtbaarheid van Drimmelen							
A17 ★ ★ ★	Online zichtbaarheid vergroten	Gemeente en stakeholders, eventueel onder begeleiding externe expert/procesbegeleider	Een gezamenlijke website voor de gemeente Drimmelen.	Gereed in seizoen 2021-2022	€ 35.000	€ 15.000	Enmalige opstartkosten en jaarlijkse onderhoudskosten
A18 ★ ★	Offline zichtbaarheid vergroten	Gemeente en stakeholders, eventueel onder begeleiding externe expert/procesbegeleider	Goede fysieke informatievoorziening en offline communicatiemiddelen, (door)ontwikkelen bezoekerscentrum en TIP's.	start in 2022		€ 20.000	Maken en drukken van informatie materiaal. Ontwikkelen infomateriaal.
Opgave: Duurzaam borgen van de informatievoorziening en promotie							
A19 ★ ★	Verkennen draagvlak BIZ	Gemeente en stakeholders	Borging financiën d.m.v. een in te stellen BIZ.	2024			

<p>A20 ★ ★ ★</p>	<p>Verkennen oprichten destinatiemarketing organisatie</p>	<p>Gemeente en stakeholders, eventueel onder begeleiding externe expert/procesbegeleider</p>	<p>Borging van de organisatie die namens de stakeholders en gemeente het voortouw neemt.</p>	<p>2024</p>	<p>€ 10.000</p>		<p>Eenmalig € 10.000,- voor advies</p>
----------------------	--	--	--	-------------	-----------------	--	--

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 4: Sturen op evenwicht door spreiding							
Opgave: Beter spreiden van bezoekersstromen over de gehele gemeente							
A21 ★	Inzetten druktemonitor	Gemeente, in samenwerking met Biesboschpartners	Druktemonitoring met als doel sturing op drukte en spreiding.	2021 en verder			
A22 ★	Inventarisatie balansopgaven	Gemeente en stakeholders	Vergroten leefbaarheid in relatie tot toerisme door knelpunten op te lossen.	2022	€ 5.000		Externe procesbegeleider
Opgave: Duurzame doorontwikkeling van toerisme							
A23 ★	Transitie naar duurzaam varen	Gemeente, jachthavens en verhuurbedrijven	Actieplan om in de toekomst duurzaam te gaan varen.	2024			
A24 ★	Faciliteren duurzaam vervoer vanuit de havens	Gemeente, in samenwerking met stakeholders	Vestiging van fiets / (elektrische) scooterverhuur in de haven.	2024			
A25 ★	Inpassing van gedachtegoed de Groene oase	Gemeente, in samenwerking met initiatiefnemer De Groene Oase	Inspiratie opdoen om groter te denken op het vlak van duurzaamheid.	2021			

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 5: Verbreden profijt naar alle inwoners en ondernemers							
Opgave: Meer transparantie te bieden in de mate waarop ondernemers en inwoners profiteren							
A26 ★ ★	Transparantie bieden over effecten van toerisme	Gemeente	Een overzicht van effecten en communicatie, zodat er een dialoog kan ontstaan.	2025			
A27 ★ ★	Voorziening instellen	Gemeente, in samenwerking met stakeholders	Het besteden van toeristische gelden aan leefbaarheidsprojecten	2025			Uit toeristenbelasting
A28 ★	Ontwikkelen monitor 'brede welvaart' (inwoners en ondernemenden)	Gemeente	Inzicht verkrijgen in effecten van toerisme op leefbaarheid	2025		€ 5.000	Monitor wordt vervolgens iedere 4 jaar herhaald.
Opgave: Betrekken van alle stakeholders bij aanbodontwikkeling							
A29 ★	Inwoners ontwikkelen aanbod	Gemeente, in samenwerking met inwoners	Inwoners profiteren van toerisme	2024			
A30 ★	Verbreden van de 'Biesbosch-beleving'	Gemeente, in samenwerking met alle stakeholders	De Biesbosch is in de gehele gemeente te ervaren	2022			
Opgave: Vergroten inclusiviteit							
A31 ★	Ambities bepalen m.b.t. inclusiviteit voor toerisme en recreatie	Gemeente	Toerisme in Drimmelen is inclusief voor specifieke doelgroepen.	2025			
A32 ★★★	Ontwikkelen Hofmansplaat	Gemeente, in samenwerking met terreinbeherende organisaties	Het toevoegen van (bereikbaar) Biesboschaanbod, ook voor inwoners.	2021			

Actie	Omschrijving	Wie	Resultaat	Planning	Enmalige kosten	Jaarlijkse kosten	Toelichting kosten
Speerpunt 6: Versterken van kansrijke samenwerkingen							
Opgave: Verbetering samenwerking binnen de gemeente							
A33 ★ ★	Initiëren kennismakingsbijeenkomsten	Gemeente	2 Bijeenkomsten per jaar: Initiatiefnemers staan met elkaar in contact, waardoor samenwerking ontstaat.	2021	€ 1.500		Out of pocket kosten bus/catering eerste jaar.
A34 ★	Vormen toeristisch overlegorgaan	Gemeente, in samenwerking met stakeholders	Goede afstemming over ontwikkeling van VTE	2021		€ 15.000	Jaarlijkse ondersteuning vanuit de gemeente kleinschalige projecten.
A35 ★ ★	Versterken integraliteit toerisme en recreatie binnen het gemeentehuis	Gemeente	Koppelkansen worden herkend en toerisme draagt bij aan uiteenlopende opgaven.	2021			
Opgave: Regionaal samenwerken							
A36 ★ ★	Actieve participatie in regionale samenwerkingen	Gemeente	De belangen van Drimmelen worden behartigd in de regio.	2021			

Bijlage 1: Overzicht bronnen en geïnterviewde personen

Geïnterviewde stakeholders verkennende gesprekken

Persoon	Organisatie
Ton van der Made	Hotel 'De Korenbeurs'
Perry van Lonkhuizen	De Bascule
Renate Ilmer	Jachthaven Biesbosch
Adriaan Schuller	De Zilvermeeuw
Marlice Smits-Dreesen	Voormalig directeur VV Breda
Susan Nash	Toeristisch Traaie
Johan en Caroline	Recreatieboerderij / Fruit op de werkplek
Pipie Smits van Oyen en Elly van Oorschot	ZLTO Drimmelen
Marianne den Braven	NP de Biesbosch / Staatsbosbeheer

Aanmeldingen stakeholdersessies 14 december 2020

Persoon	Organisatie
Kathleen van Gorp	Toeristisch Traaie
Daniël Bakker	Staatsbosbeheer
Brenda en Marc-Jan Witte	De Biesbosch In
Jan Janse	Staatsbosbeheer
Frank van Gils	Koninklijke Horeca Nederland Drimmelen
Louis Dietvorst	De Groene Oase
J. Saarloos	Biesboschhoeve
Erik van Dijk	WSV Biesbosch
Elly van Oorschot	Oud Drimmelen recreatie
Marlies Joosen	Minicamping Munnikenhof
Brenner Verhagen	Biesbosch-sloepenverhuur
Danielle Lemmers	Polder Events
Wietse van Alten	Sportvisserij zwn
Arjen en Ankie Stoop	Madese NatuurVrienden
Remco van Bochove	Inwoner
Ko Hoevenaar	Wsv Noorderklip
Erik van Oosterhout	Kaasboerderij Made
Cors Weterings	De Gouden Leeuw
Eefje van Daesdonk	Gemeente Drimmelen

Geraadpleegde bronnen

Trends en ontwikkelingen

Bronnen om de relevante trends rondom toerisme en recreatie voor Drimmelen.

- Trends per thema en sector. Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 16 augustus 2018.
- Trends en ontwikkeling DESTEP. Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd. 8 augustus 2018.
- Deel 2 van het Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2019. PleasureWorld NRIT, CBS, NBTC, CELTH.

Vrijtijdseconomie

- De omvang van de vrijetijdseconomie. We drukken deze kwalitatief uit én kwantitatief in cijfers, zoals rondom werkgelegenheid, aantallen overnachtingen (o.b.v. de toeristenbelasting), omvang van het dag- en verblijfsrecreatie aanbod, etc.
- Aanbodslijst vrijetijdseconomie Drimmelen, juni 2020
- LISA data werkgelegenheid 2014-2018.
- Cijfers toerisme in Brabant 2018
- Highlights Monitoring VTE beleid Noord-Brabant 2018
- Kwantitatieve gegevens monitoring VTE Noord-Brabant - BRVT 2018
- Factsheet West-Brabant, 2013
- CBS Cijfers toeristenbelasting

Beleid eigen gemeente

- Relevante beleidsdocumenten en ontwikkelingen binnen de gemeente.
- Evaluatie Beleidsplan Vrijtijdseconomie gemeente Drimmelen 2014-2018
- Beleidsplan Vrijtijdseconomie Gemeente Drimmelen 2014-2018
- Coalitieakkoord 2018-2022
- Opinerende voorstel nota VTE concept 2020-2025, januari 2020
- Verslag opinieronde raad vrijetijdseconomie februari 2020
- Toekomstvisie Drimmelen 2040
- Groep “Duurzaam toerisme”, bijeenkomst Drimmelen 29 juni 2020

- Notitie ‘Onderwerpen visie VTE’ gemeente Drimmelen, augustus 2020
- Verslag Omgevingsvisie 19 mei 2020 – Toerisme, Recreatie, EZ en landbouw
- Verslag botsproef buitengebied omgevingsvisie
- Toeristisch-Recreatief Effect Onderzoek (TEO) Rapportage gemeente Drimmelen, oktober 2020 – Veldwerk Optimaal
- Nota Economische Zaken

Beleid omringende gemeenten en provincie

- Herijkte visie toerisme en recreatie Gemeente Altena
- Beleidsplan Toerisme & Recreatie, Gemeente Moerdijk, juli 2005
- Hollandse Glorie, Visie op de toeristische en recreatieve mogelijkheden van de Regio Drechtsteden
- Economische en toeristische visie, Gemeente Geertruidenberg, november 2019
- Economische en toeristische visie, Gemeente Geertruidenberg, 2015
- Economische en toeristische visie uitvoeringsagenda, Gemeente Geertruidenberg, 2015
- Agenda Economie, Gemeente Oosterhout, september 2016
- Bestuursakkoord Breda
- Beleidskader & Uitvoeringsagenda, Provincie Noord-Brabant

Beleid en overige documenten vanuit de markt en andere sectoren

- Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033
- Kansen voor de Hofmansplaat, 31 januari 2019
- Economisch profiel Drimmelen, december 2018
- Actieagenda Perspectief 2020 – Bestemming Nederland
- De Biesbosch in 2021 (korte versie)
- De Biesbosch in 2021 (lange versie)

Identiteit en onderscheidend profiel

- <https://www.voortuinvandebiesbosch.nl/>
- <https://www.visitbrabant.com/nl>

- <https://www.vestingstadaandebiesbosch.nl/toeristisch-platform/>
- <https://www.landstaddebaronie.nl/>
- <https://biesboschlinie.com/droom-linie/>
- <https://nieuwehollandsewaterlinie.nl/>
- <https://beleefdebiesbosch.nl/>

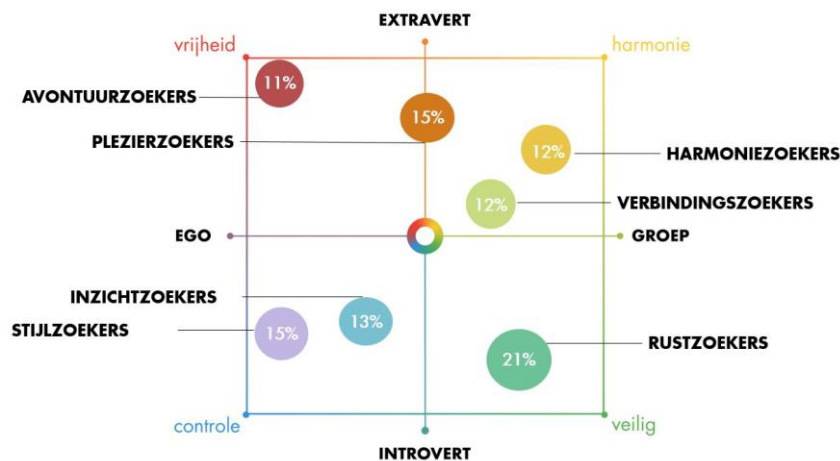
Overige bronnen

- <https://www.visitbrabant.com/nl/routes>
- <https://www.biesboschcentrum.nl/>

Bijlage 2: Leefstijlanalyse van vraag en aanbod

In de vraag en aanbodanalyse maken we gebruik van de Leefstijlvinder, ontwikkeld door SAMR Marktvinders in opdracht van acht provincies. De leefstijlen geven inzicht in het gedrag, waarden en behoeften van recreanten en toeristen op basis van psychologische en sociologische kenmerken. De leefstijlsegmentatie onderscheidt zeven doelgroepen, ook wel leefstijlen genoemd, met allemaal een eigen vrijetijdsprofiel. Dit zijn de zeven leefstijlen: Avontuur-, Plezier-, Harmonie-, Verbindings-, Rust-, Inzicht en Stijlzoekers. De zeven leefstijlen zijn weergegeven in onderstaand figuur.

Figuur B4.1 Model Leefstijlvinder, SAMR 2018

Harmoniezoekers

Harmoniezoekers zijn hartelijke, gezellige mensen, met veel interesse in anderen. Ze omschrijven zichzelf als gemoedelijk, vrolijk en zachtvaardig. In het leven hechten ze veel belang aan geborgenheid, gastvrijheid en vriendschap. Ze nemen de tijd voor het gezin, trekken er graag op uit met (of

naar) familie, vrienden en kennissen, en vinden een goede relatie met buren en familie heel belangrijk. Het hoeft voor hen allemaal niet zo vreemd; doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg.

Verbindingszoekers

Verbindingszoekers zijn, bovenal, geïnteresseerd in anderen. Het zijn behulpzame, evenwichtige mensen die zichzelf omschrijven zichzelf als 'gewoon' en hartelijk. Voor Verbindingszoekers zijn gastvrijheid, sociale verbondenheid en 'doe maar gewoon' belangrijke waarden. Ze vinden het dan ook belangrijk om een goede relatie te onderhouden met buren en familie, met harmonie en gezelligheid. Er voor elkaar zijn, dat is toch hartstikke normaal?

Rustzoekers

Rustzoekers vinden zichzelf hele gewone mensen. Ze omschrijven zichzelf als kalm, behulpzaam, bedachtzaam en zachtvaardig. Ze houden van rust en regelmaat, en voelen zich het meest op hun gemak in hun eigen, vertrouwde omgeving. Ze vinden het fijn als ze lekker hun eigen gang kunnen gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Ze houden ervan om op hun gemak thuis te zijn, een beetje te tuinieren, te klussen en tv te kijken. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Inzichtzoekers

Inzichtzoekers zijn bedachtzame, serieuze en intelligente mensen. Ook omschrijven zij zichzelf als evenwichtig en zakelijk. Ze vinden het niet erg om alleen te zijn, want dan kunnen ze mooi hun eigen gang gaan. De rust en ruimte om hen heen die ze daardoor verkrijgen vinden ze fijn. Belangrijke waarden voor Inzichtzoekers zijn rationaliteit, daadkracht, privacy/rust en 'doe maar gewoon'. Maar ook vrijheid om te doen wat ze willen is erg belangrijk voor ze. Als ze niet op pad gaan naar culturele activiteiten of natuur, dan vinden ze het ook heerlijk om rustig thuis te zijn, een beetje te klussen, TV te kijken en het nieuws te volgen. Ze houden van informatie; 'meten is weten'!

Stijlzoekers

Stijlzoekers zijn intelligent, zelfverzekerd en doelgericht. Ze hebben een sterk karakter, en omschrijven zichzelf ook wel als zakelijk, ondernemend en leidinggevend. Stijlzoekers zijn graag onder gelijkgestemden, die waarden als ambitie, uitdaging en daadkracht met hen delen. En die waarderen dat de Stijlzoekers zeggen waar het op staat, ook als anderen het daar misschien niet mee eens zijn. Stijlzoekers gaan ervoor in het leven: zowel in hun werk, als in hun vrije tijd worden ze graag geprikkeld, en zoeken ze de uitdaging op. Verveling is niet aan hen besteed. Liever besteden ze hun tijd aan sporten en feesten. Gáán!

Avontuurzoekers

Deze recreanten zijn creatief, avontuurlijk, eigenwijs en geïnteresseerd in anderen. Ook omschrijven ze zichzelf als intelligent en ondernemend. Ze vinden het lekker om hun eigen gang te gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Als ze met anderen optrekken, dan zijn dat het liefst creatieve en vernieuwende denkers, of mensen die weten wat ze willen. Ze hechten veel waarde aan vrijheid, uniek zijn en genieten van het leven.

Plezierzoekers

Plezierzoekers zijn spontaan, vrolijk en gezellig. Ook omschrijven ze zichzelf als avontuurlijk, impulsief en eigenwijs. Waarden die ze belangrijk vinden zijn uitdaging, uniek zijn en succes in het leven. Ze hebben het liefst veel mensen om zich heen, en trekken er dan ook graag op uit met familie, vrienden en kennissen. Ze houden van leuke dingen ondernemen: voor hen staat plezier hebben in het leven op nummer één. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd!

Vraag: inwoners van Drimmelen en omliggende gemeenten

Om inzicht te krijgen in wie nu gebruik maken van de vrijetijdsvoorzieningen in Drimmelen of hier potentieel gebruik van kunnen maken (de vraag), kijken we naar het leefstijlprofiel op twee schaalniveaus:

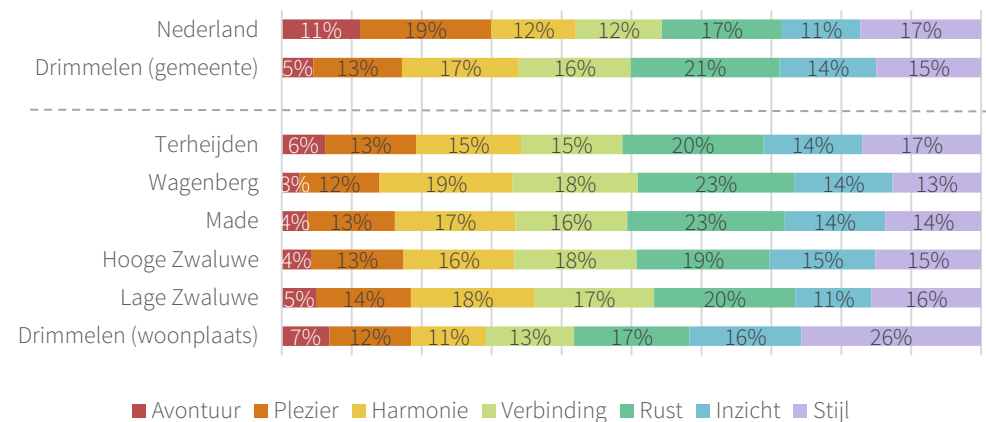
- De inwoners van de gemeente Drimmelen;
- De inwoners van de zeven omliggende gemeenten (Altena, Breda, Dordrecht, Geertruidenberg, Hoeksche Waard, Moerdijk, Oosterhout) die we als 'bezoekers van Drimmelen' kunnen beschouwen.

Helaas beschikken we niet over data van vakantiegangers naar de provincie Noord-Brabant, deelregio West-Brabant of Drimmelen. Hierdoor kunnen we geen leefstijlprofiel van de vakantiegangers schetsen.

Inwoners Drimmelen

In figuur B4.2 hieronder is het leefstijlprofiel van de gemeente Drimmelen weergegeven ten opzichte van Nederland, waarbij de leefstijl in procenten is weergegeven, gevolgd door het leefstijlprofiel per woonplaats in de gemeente.

Figuur B4.2 Leefstijlprofiel van inwoners van Drimmelen, vergeleken met het Nederlandse gemiddelde

Wat valt op?

- We zien dat de rustzoeker het meest omvangrijk is in de gemeente Drimmelen, gevolgd door de harmoniezoeker en verbindingszoeker.
- Het leefstijlprofiel van de gemeente Drimmelen wijkt enigszins af van het gemiddelde leefstijlprofiel van Nederland.
- De avontuur- en plezierzoeker zijn duidelijk ondervertegenwoordigd en ook de stijlzoeker is in mindere mate aanwezig.
- De harmonie-, verbinding-, rust- en inzichtzoekers zijn daarentegen omvangrijker dan het landelijk gemiddelde.
- Wanneer we kijken naar het leefstijlprofiel van de afzonderlijke woonplaatsen binnen de gemeente, zien we minimale verschillen per woonplaats. Deze laten, met uitzondering van de *woonplaats Drimmelen*, een vergelijkbaar beeld zien met dat van de gemeente.
- In de *woonplaats Drimmelen* zien we een ruime oververtegenwoordiging van de stijlzoeker. Ook de inzichtzoeker is omvangrijker dan het Nederlands gemiddelde. De stijl- en avontuurzoeker zijn (net als in de gemeente) minder omvangrijk dan het gemiddelde in Nederland.

Bezoekers: inwoners omliggende gemeenten

In figuur B4.2 hieronder geven we de leefstijlprofielen van de gemeente Drimmelen en de zeven omliggende gemeenten weer ten opzichte van Nederland, waarbij de leefstijl in procenten is weergegeven. Het aantal inwoners per gemeente verschilt echter, zie tabel B4.1 hieronder. De gemeente Geertruidenberg is met 21.544 inwoners de kleinste gemeente. Dit betekent dat 1% van de inwoners in absolute aantallen 22 inwoners betreft. Bij de gemeente Breda (de grootste gemeente met 184.069) betekent 1% in dus 184 inwoners. Het is dus belangrijk om te beseffen dat de absolute aantallen van een leefstijlprofiel per gemeente kunnen verschillen.

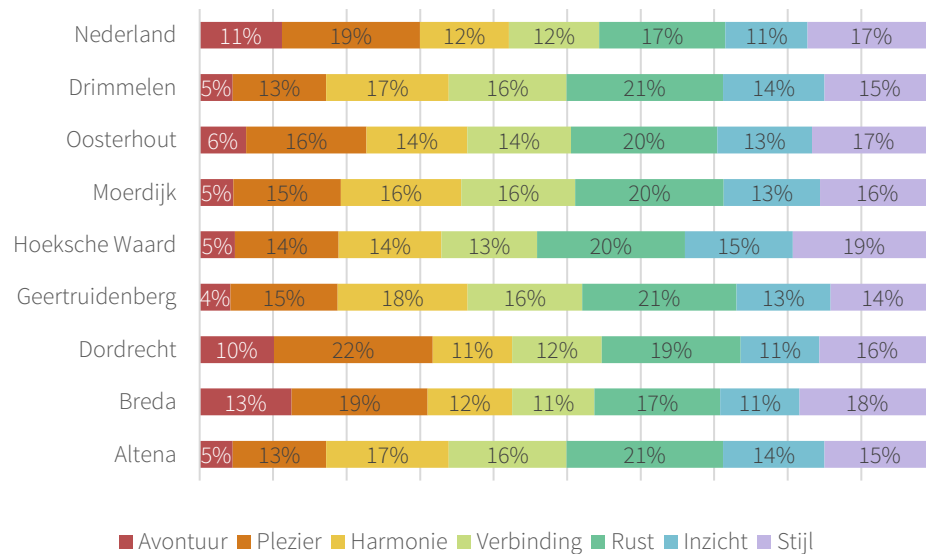
Tabel B4.1 Aantal inwoners per gemeente (op 1 januari 2020)

Gemeente	Aantal inwoners
Drimmelen	27.272
Altena	55.967
Breda	184.069
Dordrecht	119.284
Geertruidenberg	21.544
Hoeksche Waard	87.401
Moerdijk	37.129
Oosterhout	55.982

Bron: CBS Statline, bevolkingssamenstelling op 1 januari 2020

Figuur B4.3: Leefstijlprofielen van de gemeente Drimmelen en zeven omliggende gemeenten

Bron: <https://app.leefstijlvinder.nl/>

Wat valt op?

- We zien dat de rustzoeker in bijna alle omliggende gemeenten de meest omvangrijke groep is. De plezier-, harmonie-, verbinding-, inzicht en/of stijlzoeker zijn ook omvangrijke groepen binnen de omliggende gemeenten.
- De leefstijlprofielen van de gemeenten wijken enigszins af van het landelijk gemiddelde. Geen enkele gemeente wijkt enorm af en het profiel van de gemeente Dordrecht en Breda lijken het meeste op het landelijke beeld.
- De avontuur- en plezierzoeker is in bijna alle gemeenten (met uitzondering van Dordrecht en Breda) duidelijk kleiner dan het landelijk gemiddelde.
- De harmonie-, verbinding- en rustzoeker zijn in bijna alle gemeenten (weer met uitzondering van Dordrecht en Breda) omvangrijker dan het landelijk gemiddelde. Hetzelfde geldt voor de inzichtzoeker, maar hier zijn de verschillen minimaal.

- De gemeenten Drimmelen, Moerdijk, Geertruidenberg en Altena laten een vergelijkbaar profiel zijn, waarbij de oververtegenwoordiging van de harmonie-, verbinding, en rustzoeker opvalt. Daarnaast zijn de avontuur- en plezierzoeker duidelijk minder omvangrijk.
- Ook de gemeente Oosterhout en Hoeksche Waard komen overeen met deze profielen, maar de verschillen van de harmonie- en verbindingsoeker ten opzichte van Nederland zijn minder groot.

Belangrijkste conclusies betreft de leefstijlprofielen van de vraag van inwoners van Drimmelen en omliggende gemeenten:

1. In de gemeente Drimmelen vormt de rustzoeker de grootste groep. De inzichtzoeker, verbindingsoeker en harmoniezoeker (en rustzoeker) zijn ook groter dan het landelijk gemiddelde. Tussen de dorpen zijn er kleine verschillen waarneembaar. Het meest opvallende is de *woonplaats Drimmelen*, waar de stijlzoeker en inzichtzoeker beide relatief groot zijn.
2. In de omliggende gemeenten is de rustzoeker ook de omvangrijkste leefstijl. In de plattelandsgemeenten (Hoeksche Waard, Altena) lijkt het profiel veel op dat van Drimmelen. In de grote steden Breda en Dordrecht is dat anders, daar zijn de avontuurzoeker, plezierzoeker en stijlzoeker (relatief) omvangrijk en de andere leefstijlen juist minder.

Vraag: bezoekers

Ten behoeve van het Toeristisch-Recreatief Effect Onderzoek (TEO), dat Veldwerk Optimaal voor de gemeente Drimmelen uitvoerde tussen juni en september 2020, werden 538 dagrecreanten (72%) en toeristen (28%) bevestigd. Van deze respondenten werd ook de postcode genoteerd, en op basis van de postcode kan ingeschat worden tot welke leefstijl een respondent behoort.

In onderstaande tabel is uiteengezet wat het profiel is van de bezoeker van Drimmelen, wat het profiel van inwoners van Nederland is, en hoe deze twee zich tot elkaar verhouden:

Tabel B4.2 Leefstijlprofiel bezoekers Gemeente Drimmelen

Leefstijl	Profiel inwoners Nederland	Profiel bezoeker Drimmelen	Index (bezoeker/profiel NL inwoners)
Avontuurzoeker	11%	7,1%	65
Stijlzoeker	17%	14,2%	84
Plezierzoeker	19%	17%	89
Inzichtzoeker	11%	14,3%	130
Harmoniezoeker	12%	14,8%	123
Verbindingszoeker	12%	13,3%	111
Rustzoeker	17%	19,2%	113
	100%	100%	

Om tabel B4.2 goed te interpreteren is vooral een vergelijking van belang tussen de leefstijlen van de bezoekers afgezet tegen de omvang van de leefstijl in Nederland (landelijk gezien). Om die reden is in de laatste kolom een indexcijfer weergegeven.

Hierbij is het opvallend, en niet in de lijn der verwachtingen, dat er weinig stijlzoekers geteld zijn in het Toeristisch-Recreatief Effect Onderzoek. Het zou kunnen dat de stijlzoekers niet aanwezig zijn geweest op de plekken waar de respondenten gevraagd zijn.

Belangrijkste conclusies betreft de leefstijlprofielen van bezoekers van Drimmelen:

1. De leefstijlen die beduidend groter zijn onder bezoekers van Gemeente Drimmelen dan het landelijke gemiddelde zijn de inzichtzoeker, harmoniezoeker, verbindingszoeker en de rustzoeker.
2. Met name de avontuurzoeker, maar ook de stijlzoeker en plezierzoeker zijn ondervertegenwoordigd onder bezoekers van Drimmelen.

Aanbod

Het onderzochte toeristisch-recreatieve aanbod in de gemeente Drimmelen bestaat uit deze voorzieningen:

Tabel B4.3 Onderzochte voorzieningen

Categorie	Aantal	Omschrijving
Verblijfsrecreatie	26	<i>Exclusief de jachthavens met ligplaatsen</i>
Horeca	25	Fastfood, catering en bezorgdiensten zijn <i>niet</i> meegenomen
Dagrecreatie	8	Omvat recreatieve voorzieningen en dagactiviteiten
Waterrecreatie	10	Omvat bootverhuur, rondvaart- en watersportbedrijven
Jachthaven	4	Jachthavens met vaste ligplaatsen en plaatsen voor passanten
Totaal	73	

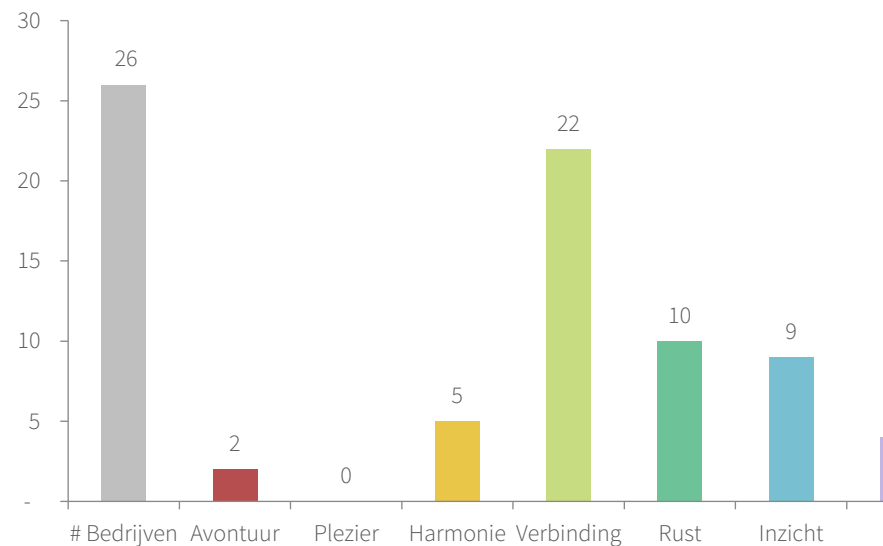
Verblijf

Keuzemogelijkheden

De verblijfsrecreatie in de gemeente Drimmelen is relatief kleinschalig. In het kader van de leefstijlanalyse zijn er 29 verblijfsrecreatieve ondernemingen onderzocht. Het aanbod bestaat uit een aantal B&B's, minicampings, boerderijcampings, jachthavens en een aantal hotels.

In totaal hebben we voor de 29 onderzochte bedrijven weergegeven voor welke leefstijl deze verblijfsrecreatie aantrekkelijk is. Dit is weergegeven in figuur B4.4. We geven hierbij het aantal *keuzemogelijkheden* weer, waarbij elk bedrijf, ongeacht de omvang of capaciteit als een keuzemogelijkheid voor de consument wordt gezien. Eén bedrijf kan voor meerdere leefstijlen aantrekkelijk zijn, daarom telt het totaal op tot meer dan 26.

Figuur B4.4: Aantal keuzemogelijkheden verblijfsrecreatie aanbod in gemeente Drimmelen per leefstijl

Leeswijzer: figuur B4.4 laat zien dat 22 van de 26 verblijfsrecreatieve bedrijven die zijn bezocht in het onderzoek aantrekkelijk zijn voor de verbindingszoeker. In veel gevallen is een bedrijf aantrekkelijk voor meerdere leefstijlen. Daarom telt het totaal aantal keuzemogelijkheden op tot 52.

Wat valt op?

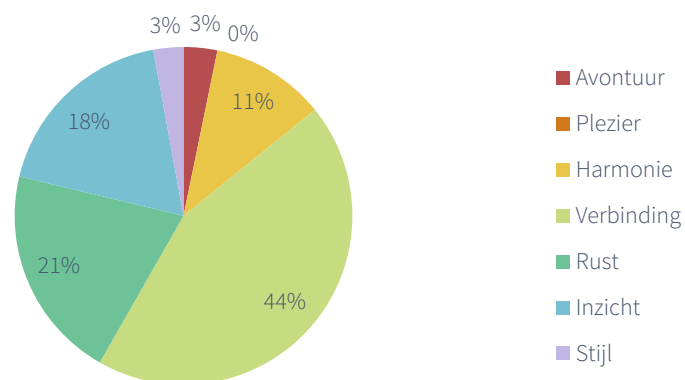
- In de gemeente Drimmelen zijn er weinig keuzemogelijkheden voor de plezierzoeker en avontuurzoeker, respectievelijk 0 en 2.
- De keuzemogelijkheden die aanwezig zijn, zijn voornamelijk voor de verbindingszoeker aantrekkelijk, en in mindere mate ook voor de rustzoeker en inzichtzoeker.
- Voor de stijl- en harmoniezoeker zijn er beperkte keuzemogelijkheden aanwezig.

Leefstijlprofiel naar capaciteit

In de vorige figuur is te zien hoeveel keuzemogelijkheden een consument heeft als het gaat om verblijfsrecreatie. Hierbij is géén rekening gehouden met de omvang of capaciteit van de bedrijven. Echter, om een goed beeld te krijgen van de totale kleuring van het verblijfsrecreatie aanbod is het belangrijk om wél rekening te houden met het aantal slaapplekken per accommodatie. Zo heeft hotel de Korenbeurs met 140 slaapplekken (67 kamers) veel meer dan een B&B met een aantal slaapplekken. Dit is ook van invloed op de mate waarin de leefstijlen aantrekkelijk aanbod kunnen vinden.

In de gemeente Drimmelen is het totale aanbod aan slaapplekken in de door ons onderzochte accommodaties 986 slaapplekken. Als we kijken naar het leefstijlprofiel van de verblijfsrecreatie, gerelateerd aan het aantal slaapplekken, dan zien in Drimmelen het volgende beeld:

Figuur B4.5 Leefstijlprofiel verblijfsrecreatie naar capaciteit in gemeente Drimmelen per leefstijl

Wat valt op?

- Het merendeel van het verblijfsrecreatieve aanbod (44%) in de gemeente Drimmelen is aantrekkelijk voor de verbindingsoeker, gevolgd door de rustzoeker (21%) en inzichtzoeker (18%). Deze drie leefstijlen hebben ook de meeste keuzemogelijkheden.
- Opvallend is dat de harmonie- en stijlzoeker 4-5 keuzemogelijkheden hebben, maar na de correctie naar capaciteit, zien we dat de harmoniezoeker meer aantrekkelijk aanbod vindt in Drimmelen dan de stijlzoeker, namelijk 11% tegenover 3%.
- Voor de avontuurzoeker is slechts 3% van het aanbod aantrekkelijk. De plezierzoeker vindt geen aantrekkelijk aanbod in de gemeente.

Omschrijving van het aanbod

Het verblijfsrecreatieve aanbod in Drimmelen bestaat uit relatief kleinschalige accommodaties. In elk van de dorpen is verblijfsrecreatief aanbod aanwezig. Het aanbod met de hoogste capaciteit is gelegen in het dorp Drimmelen. De jachthavens in de gemeente Drimmelen hebben vanwege de ligplaatsen ook

overnachtingsmogelijkheden, maar zijn in deze analyse meegenomen in het onderdeel van waterrecreatie. De jachthavens met camperplaatsen zijn in zowel verblijf als waterrecreatie verwerkt.

Samengevat valt het volgende op voor de verblijfsrecreatie in Drimmelen:

- In de gemeente Drimmelen is het meeste verblijfsrecreatieve aanbod aanwezig voor de verbindingszoeker, gevolgd door de rust- en inzichtzoeker.
- Het aantal keuzemogelijkheden en slaapplekken voor de avontuur- en plezierzoeker zijn weinig tot niet aanwezig in Drimmelen.

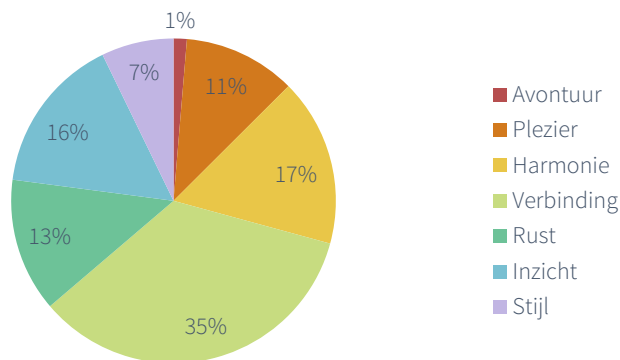
Horeca

In het kader van de leefstijlanalyse zijn er 25 horecaondernemingen onderzocht. Het aanbod bestaat onder andere uit een aantal restaurants, eetcafés, brasserieën en een beachclub. Het horeca-aanbod in de gemeente Drimmelen is aan de lage kant. Met ongeveer één horecazaak per 1.000 inwoners, is dat onder het gemiddelde van Brabant (3,58 horecazaken per 1.000 inwoners). Het aanbod is verspreid door de gemeente en elk dorp beschikt over één (Hooge Zwaluwe) of meerdere horecagelegenheden.

Leefstijlprofiel

In onderstaand figuur geven we het leefstijlprofiel van het horeca-aanbod in de gemeente Drimmelen weer. Dit leefstijlprofiel is gebaseerd op een wegingsfactor per leefstijl, die het Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd op basis van expert judgement geeft aan elk bedrijf. Bij sommige bedrijven / voorzieningen wegen bepaalde leefstijlen zwaarder dan andere. Een bedrijf kan bijvoorbeeld aantrekkelijker zijn voor de avontuurzoeker dan voor de rustzoeker en krijgt daarmee respectievelijk de weging 75% en 25%. Let op! Het leefstijlprofiel geeft inzicht in de *verhoudingen* tussen de leefstijlen. Het is niet mogelijk om te zeggen dat 11% van het aanbod aantrekkelijk is voor de plezierzoeker, omdat er geen inzicht is in de omvang van elk bedrijf.

Figuur B4.6 Leefstijlprofiel horeca in gemeente Drimmelen per leefstijl

Wat valt op?

- In de gemeente Drimmelen is voor bijna alle leefstijlen aantrekkelijk horeca-aanbod. Voor de avontuurzoeker is dit slechts 1%.
- Het grootste deel van het horeca-aanbod is aantrekkelijk voor de verbindingszoeker.
- Voor de plezier-, harmonie-, rust-, stijl- en inzichtzoeker is ook aantrekkelijk aanbod te vinden. Het aandeel is hier wel duidelijk lager dan de verbindingszoeker.

Dagrecreatie

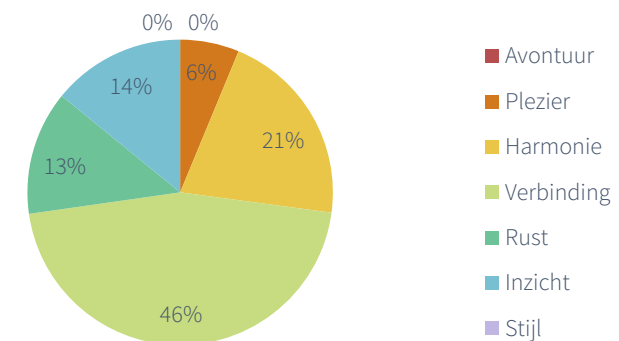
In het kader van de leefstijlanalyse zijn er 8 dagrecreatieve ondernemingen onderzocht. Het aanbod in de gemeente Drimmelen bestaat uit een achttal onderzochte bedrijven. Een deel van het aanbod kenmerkt zich door een agrarisch karakter, zoals een kaasboerderij, recreatieboerderij en een boerderijwinkel. Onder andere door excursies en educatie kan men het boerenleven ervaren. Daarnaast is een deel van het aanbod gericht op speelmogelijkheden voor kinderen en is er een attractie over LEGO-producten.

Leefstijlprofiel

In onderstaand figuur geven we het leefstijlprofiel van het dagrecreatieve aanbod in de gemeente Drimmelen weer. Dit leefstijlprofiel is gebaseerd op een

wegingsfactor per leefstijl, die het Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd op basis van expert judgement geeft aan elk bedrijf. Bij sommige bedrijven / voorzieningen wegen bepaalde leefstijlen zwaarder dan andere. Een bedrijf kan bijvoorbeeld aantrekkelijker zijn voor de avontuurzoeker dan voor de rustzoeker en krijgt daarmee respectievelijk de weging 75% en 25%. Let op! Het leefstijlprofiel geeft inzicht in de *verhoudingen* tussen de leefstijlen. Het is niet mogelijk om te zeggen dat 6% van het aanbod aantrekkelijk is voor de plezierzoeker, omdat er geen inzicht is in de omvang van elk bedrijf.

Figuur B4.6 Leefstijlprofiel dagrecreatie in gemeente Drimmelen per leefstijl

Wat valt op?

- Het grootste deel, bijna de helft, van het dagrecreatieve aanbod is duidelijk aantrekkelijk voor de verbindingszoeker.
- Daarnaast is ook een deel van het aanbod aantrekkelijk voor de harmonie-, inzicht- en rustzoeker.
- Het dagrecreatieve aanbod heeft slechts een kleine aantrekkingskracht op de plezierzoeker.
- Het dagrecreatieve aanbod heeft geen aantrekkingskracht op de avontuur- en stijlzoeker.

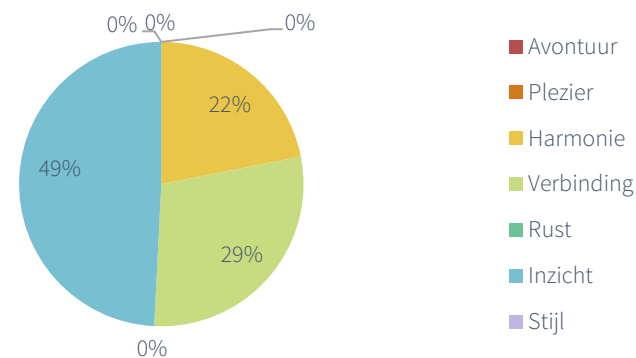
Waterrecreatie

In het kader van de leefstijlanalyse zijn er 10 bedrijven in de categorie van waterrecreatie onderzocht. Het aanbod in de gemeente Drimmelen bestaat voornamelijk uit bootverhuur en rondvaartbedrijven met verhuurmogelijkheden voor een dag varen in de Biesbosch en jachthavens. Deze jachthavens hebben overnachtingsmogelijkheden, maar zijn vanwege de wisselende capaciteit (afhankelijk van de omvang van de boten) niet meegenomen in de categorie verblijf. Daarnaast is er een watersportbedrijf in combinatie met bootverhuur aanwezig.

Leefstijlprofiel

In onderstaand figuur geven we het leefstijlprofiel van het waterrecreatieve aanbod in de gemeente Drimmelen weer. Dit leefstijlprofiel is gebaseerd op een wegingsfactor per leefstijl, die het Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd op basis van expert judgement geeft aan elk bedrijf. Bij sommige bedrijven / voorzieningen wegen bepaalde leefstijlen zwaarder dan andere. Een bedrijf is bijvoorbeeld aantrekkelijker voor de avontuurzoeker dan voor de rustzoeker en krijgt respectievelijk de weging 75% en 25%. Let op! Het leefstijlprofiel geeft inzicht in de *verhoudingen* tussen de leefstijlen. Het is niet mogelijk om te zeggen dat 15% van het aanbod aantrekkelijk is voor de plezierzoeker, omdat er geen inzicht is in de omvang van elk bedrijf.

Figuur B4.7 Leefstijlprofiel waterrecreatie in gemeente Drimmelen

Wat valt op?

- Opvallend is dat het aanbod op het gebied van waterrecreatie in de gemeente Drimmelen gericht is op drie leefstijlen: de inzichtzoeker, verbindingzoeker en harmoniezoeker.
- Het merendeel van het aanbod is aantrekkelijk voor de inzichtzoeker.
- De waterrecreatie in Drimmelen heeft geen aantrekkingskracht op de avontuur-, stijl-, rust- en plezierzoeker en nauwelijks op de rustzoekers.

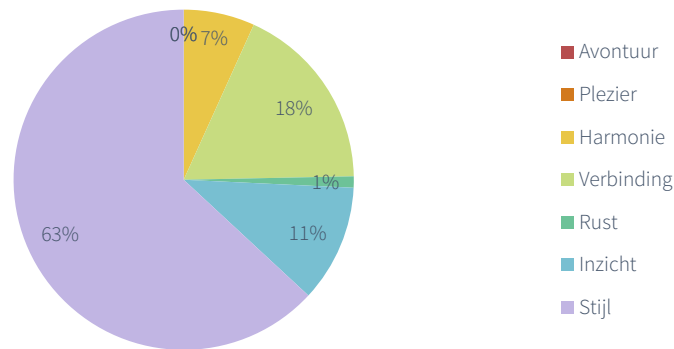
Jachthavens

In het kader van de leefstijlanalyse zijn er vier jachthavens onderzocht met gezamenlijk 2.219 aanlegplaatsen voor passanten en vaste gasten. De jachthavens bieden overnachtingsmogelijkheden, maar zijn vanwege de onbekende capaciteit (afhankelijk van de omvang van de boten) niet meegenomen in de categorie verblijf. De vier jachthavens realiseren, naar schatting, ongeveer 55% van alle overnachtingen in de gemeente Drimmelen en zijn dus van groot belang voor het toeristisch aanbod.

Leefstijlprofiel

In onderstaand figuur geven we het leefstijlprofiel van het aanbod van jachthavens in de gemeente Drimmelen weer. Dit leefstijlprofiel is gebaseerd op een wegingsfactor per leefstijl, die het Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd op basis van expert judgement geeft aan elke voorziening. In het geval van de jachthavens is ervoor gekozen om uitspraken te doen op het vlak van aantallen ligplaatsen. Onderstaande figuur is daarmee als volgt te lezen: 63% van alle ligplaatsen in de gemeente Drimmelen zijn aantrekkelijk voor stijlzoekers, 18% is aantrekkelijk voor verbindingzoekers etc.

Figuur B4.8 Leefstijlprofiel jachthavens (op aantallen ligplaatsen) in gemeente Drimmelen per leefstijl

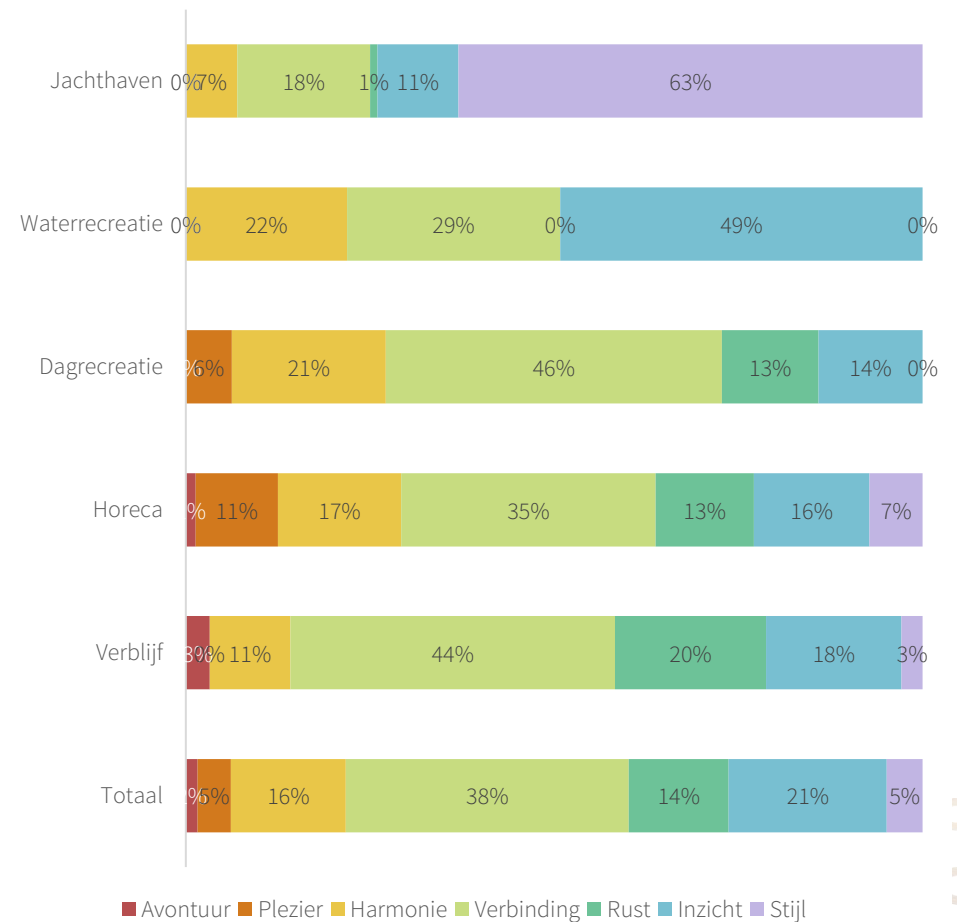
Wat valt op?

- Het aanbod van ligplaatsen voor de stijlzoeker is erg hoog. De rest van het aanbod in Drimmelen laat een gematigder beeld zien. Deze uitschieter is toe te kennen aan Jachthaven Biesbosch, verreweg de grootste aanbieder die met 1400 ligplaatsen volledig ingericht is op de stijlzoeker.
- De jachthavens in Drimmelen hebben geen aantrekkingskracht op de avontuur- en plezierzoeker en nauwelijks op de rustzoekers.

Conclusies aanbod

We geven hieronder voor de duidelijkheid alle leefstijlprofielen van de verschillende categorieën weer en daarbij het profiel van het totale aanbod. Het leefstijlprofiel van de verblijfsrecreatie en de jachthavens is hierbij gecorrigeerd naar omvang en verwerkt in het totaal. Opvallend is dat alleen voor de horeca voor alle leefstijlen (beperkt) aanbod aanwezig is, bij de overige categorieën is er vaak voor één of meerdere leefstijlen geen aantrekkelijk aanbod aanwezig.

Figuur B4.9 Leefstijlprofielen van het aanbod in gemeente Drimmelen per leefstijl

Vraag en aanbod aan elkaar gerelateerd

Nu we de vraag van de eigen inwoners en bezoekers in kaart hebben gebracht, evenals het toeristische en recreatieve aanbod in Drimmelen, kunnen we de vraag en het aanbod aan elkaar relateren. We gaan ervan uit dat er kansen en ontwikkelmogelijkheden zijn als de vraag groter is dan het aanbod. We gaan er ook vanuit dat er (meer dan) voldoende aanbod is als dit groter is dan de vraag en er dus in de recreatiebehoeften wordt voorzien. Hiervoor relateren we de vraag van de eigen inwoners en bezoekers en het aanbod. In de figuur laten de staafjes naar beneden zien waar de vraag groter is dan het aanbod en de staafjes naar boven laten zien waar de vraag kleiner is dan het aanbod.

Let op! Deze vraag-aanbodvergelijking hebben we hieronder beschreven en is *kwalitatief*, gericht op de aantrekkingskracht van het aanbod op verschillende leefstijlconsumenten. Dit betreft dus geen informatie over de kwantitatieve hoeveelheid van het aanbod ten opzichte van de vraag. Ook is het geen haalbaarheidsanalyse op bedrijfs- of sectorniveau. Wel geeft deze analyse aan welke ontwikkelmogelijkheden er zijn op basis van consumentenbehoeften en in hoeverre er aan de behoefte van de primaire doelgroepen wordt voldaan.

Vraag en aanbod: eigen inwoners

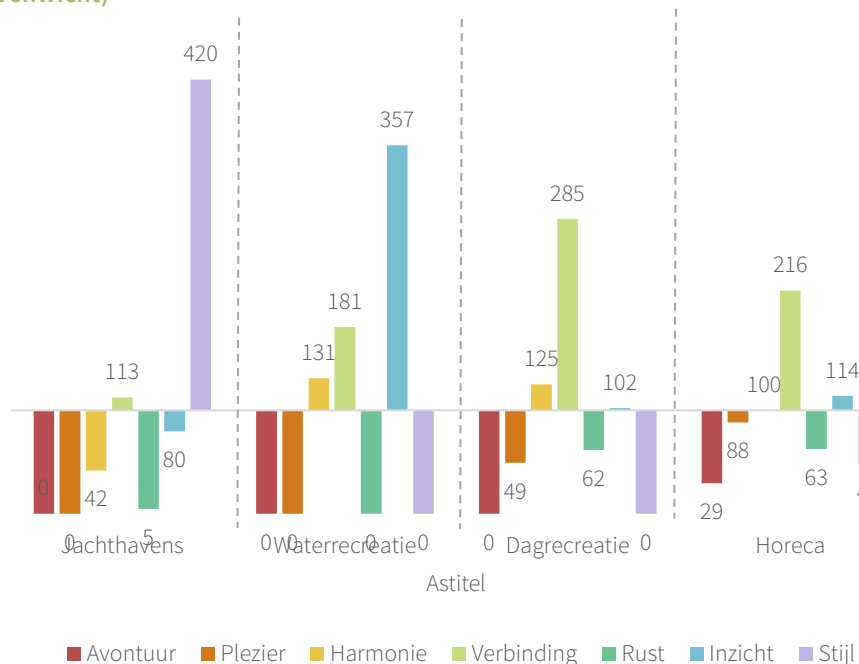
Hoe verhouden de leefstijlprofielen van het aanbod zich tot het leefstijlprofiel van de eigen inwoners? Dit hebben we in onderstaand figuur weergegeven. Door de vraag en het aanbod tegen elkaar af te zetten, hebben we inzicht in de mate waarin er aantrekkelijk aanbod is voor de inwoners in Drimmelen. De verblijfsrecreatie is niet meegenomen omdat het belang van verblijf in de eigen gemeente voor inwoners te verwaarlozen is. De jachthavens zijn wel meegenomen, omdat veel het kan dat inwoners van Drimmelen hun boot in een haven in de gemeente hebben liggen.

Belangrijkste conclusies betreft de leefstijlprofielen van het aanbod van Drimmelen:

1. Het aanbod is in alle categorieën, met uitzondering van het aanbod op en rondom het water (waterrecreatie en jachthavens), duidelijk het meest aantrekkelijk voor de verbindingszoeker.
2. De jachthavens bieden veel ligplaatsen aan die aantrekkelijk zijn voor stijlzoekers.
3. Ook voor de inzichtzoeker, harmoniezoeker en deels voor de rustzoeker is er aantrekkelijk aanbod te vinden. De mate waarin deze leefstijlen voorkomen binnen de verschillende vrijetijdssegmenten varieert.
4. De avontuur- en plezierzoeker, en in bepaalde mate de stijlzoeker, hebben beperkte keuzemogelijkheden in de gemeente Drimmelen wat betreft toeristisch en recreatieve voorzieningen.

Figuur B4.10 Vraag- en aanbodvergelijking voor de leefstijlen gerelateerd aan de eigen inwoners in de gemeente Drimmelen op index (100 = in evenwicht)

Wat valt op als we vraag en aanbod aan elkaar relateren?

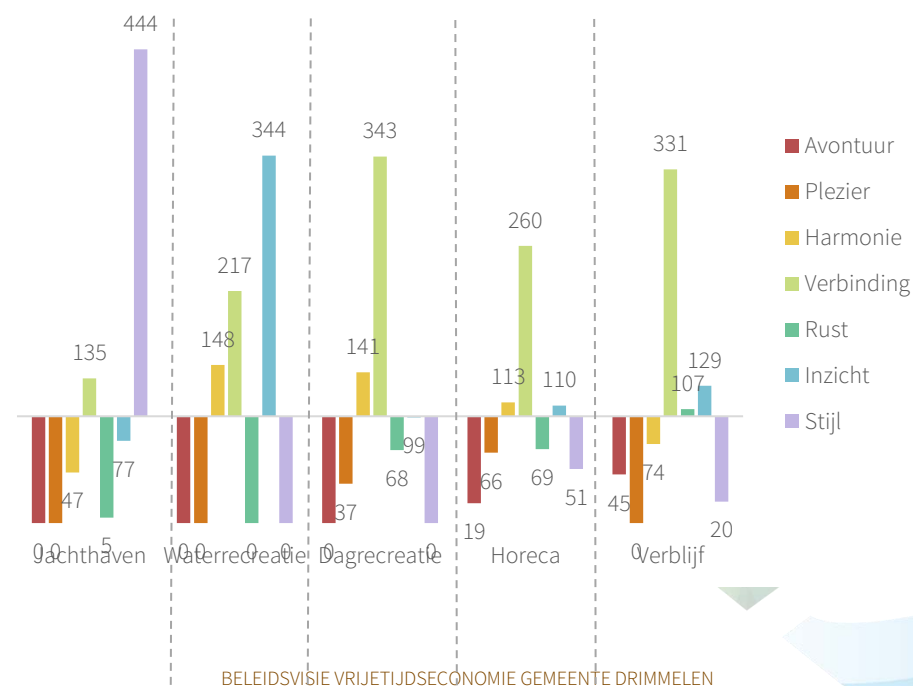
- De rustzoeker is het grootste leefstijlprofiel onder de inwoners van Drimmelen. Echter, het aanbod is in alle categorieën voor de rustzoekers in lage mate aanwezig. Met andere woorden, voor de rustzoekers kan er nog meer aanbod ontwikkeld worden om nóg beter in de behoefte van de inwoners te voorzien. Ditzelfde geldt voor de stijlzoekers, behalve in het geval van de jachthavens.
- De jachthavens bieden (veel) meer aanbod aan voor stijlzoekers, dan dat er vraag is vanuit de inwoners van Drimmelen.
- De harmoniezoeker is ook een grote leefstijlgroep onder de inwoners. Hier zien we dat vraag en aanbod in verhouding is bij zowel waterrecreatie, dagrecreatie als horeca. Ditzelfde geldt voor de inzichtzoekers, al zien we hier dat er ruim voldoende aantrekkelijk aanbod in de waterrecreatie is.

- Voor de verbindingszoeker is er in alle categorieën grote mate aantrekkelijk aanbod aanwezig. Er wordt al ruim voldoende in de behoefte van de verbindingszoeker voorzien.
- Voor de avontuurzoeker geldt dat de vraag aan de lage kant is. Dit zien we ook terug in het aanbod: er is in lage mate aantrekkelijk aanbod voor de avontuurzoeker. Ditzelfde geldt voor de plezierzoeker.

Vraag en aanbod: bezoekers

Hoe verhouden de leefstijlprofielen van het aanbod zich tot het leefstijlprofiel van de bezoekers van Drimmelen? De vrijetijdsbehoefte (vraag) van de bezoekers hebben we afgezet tegen het aanbod van de gemeente Drimmelen. Hier hebben we de verblijfsrecreatie wel meegenomen.

Figuur B4.11 Vraag- en aanbodvergelijking voor de leefstijlen gerelateerd aan de bezoekers van de gemeente Drimmelen op index (100 = in evenwicht)

Wat valt op als we vraag en aanbod aan elkaar relateren?

- Met name voor de verbindingszoeker lijkt Drimmelen meer aanbod te hebben dan dat er vraag naar is.
- Binnen jachthavens overstijgt het aanbod naar stijlzoekeraanbod de vraag flink.
- Binnen de waterrecreatie is meer aanbod dan dat er vraag is naar aanbod voor inzichtzoekers.

Belangrijkste conclusies vraag en aanbod aan elkaar gerelateerd:

1. Vraag en aanbod is in de gemeente Drimmelen niet geheel in balans. Er is ofwel sprake van een ruime mate van aantrekkelijk aanbod voor een leefstijl, ofwel sprake van een lage mate van aantrekkelijk aanbod.
2. Met name de verbinding- en inzichtzoeker hebben een hoge mate van aantrekkelijk aanbod. Ook voor de harmoniezoeker is er voor de bezoekers een hoge mate van aantrekkelijk aanbod. Voor de inwoners is dit in balans.
3. In vergelijking met de vraag, is het aanbod voor de avontuur-, plezier-, rust- en stijlzoeker laag. Voor deze leefstijlen zijn er kansrijke ontwikkelmogelijkheden.

